

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Sandra Marija Zakarauskienė

**VIEŠOJO IR NEVYRIAUSYBINIO SEKTORIŲ ORGANIZACIJŲ
BENDRADARBIAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE
ĮGYVENDINANT APSAUGĄ NUO SMURTO ARTIMOJE
APLINKOJE**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Doc. dr. Rasa Šnapštienė

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**VIEŠOJO IR NEVYRIAUSYBINIO SEKTORIŲ ORGANIZACIJŲ
BENDRADARBIAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOJE
ĮGYVENDINANT APSAUGĄ NUO SMURTO ARTIMOJE
APLINKOJE**

Baigiamasis magistro projektas

Viešasis administravimas (kodas 621N70001)

Vadovas

(parašas) Doc. dr. Rasa Šnapštienė
(data)

Recenzentas

(parašas) Doc. dr. Irena Luobikienė
(data)

Projektą atliko

(parašas) Sandra Marija Zakarauskiene
(data)

KAUNAS, 2016

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Sandra Marija Zakarauskienė

Viešasis administravimas (kodas 621N70001)

„Viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų bendradarbiavimas Lietuvos Respublikoje
įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2016 m. gegužės 30 d.

Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Sandros Marijos Zakarauskienės**, baigiamasis projektas tema „Viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų bendradarbiavimas Lietuvos Respublikoje įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

LENTELĖS

1 lentelė. Apklausoje dalyvavusių SPC atstovų pateikti veiklos duomenys	38
2 lentelė. Bendradarbiavimo dažnis	44

PAVEIKSLAI

1 pav. Trikampis valdžių pasidalijimo modelis	9
2 pav. Nevyriausybiinių organizacijų teisinis statusas	17
3 pav. Pagrindiniai bendradarbiavimo elementai	23
4 pav. Bendradarbiavimo tarp nevyriausybiinių organizacijų veiklos pobūdis	26
5 pav. NVO koalicijos modelis	27
6 pav. Loginė pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schema	28
7 pav. Policijoje užregistruoti pranešimai apie smurto artimoje aplinkoje įvyki.....	30
8 pav. Nukentėjusieji lyčių pagrindu.....	31
9 pav. Įtariamieji lyčių pagrindu	31
10 pav. NVO finansavimo schema.....	32
11 pav. Organizacijų veiklos sritys	38
12 pav. Galimos neigiamos įtakos bendradarbiavimo procesui	39
13 pav. Nevyriausybines organizacijas įtakojantys veiksniai sklandesniam bendradarbiavimui	40
14 pav. Bendradarbiavimo trukdžiai iš valdžios institucijų pozicijos.....	41
15 pav. Bendradarbiavimo inicijavimo veiksniai.....	42
16 pav. SPC bendradarbiavimo partneriai.....	43
17 pav. Policijos pareigūnų daromos klaidos, pasak SPC.....	44

TURINYS

LENTELĖS	4
PAVEIKSLAI	4
SUMMARY	6
ĮVADAS.....	7
1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ SAMPRATA IR VEIKLOS REGLAMENTAVIMO PAGRINDAI.....	9
1.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklos reikšmingumas visuomenės interesams	9
1.2. Nevyriausybinių organizacijų apibrėžtis, bruožai, veiklos sritys.....	11
1.3. Teisinis nevyriausybinių organizacijų reglamentavimas	14
1.2.1. NVO rūšys Lietuvoje	17
2. VIEŠOJO VALDYMO INSTITUCIJŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ TARPUSAVIO BENDRADARBIAVIMO ASPEKTAI.....	19
2.1. NVO ir valstybinio sektoriaus sąveikų teorinė analizė	19
2.2. Bendradarbiavimo būdai Lietuvoje	22
2.3. Bendradarbiavimo aspektai vykdant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje.....	27
2.3.1. Smurto artimoje aplinkoje samprata Lietuvoje	29
2.3.2. Specializuotų pagalbos centrų funkcijos įgyvendinat apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje.....	31
3. SPECIALIZUOTŲ PAGALBOS CENTRŲ IR VIEŠOJO VALDYMO INSTITUCIJŲ, SUINTERESUOTŲ VYKDYTI APSAUGĄ NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE, BENDRADARBIAVIMO ANALIZĖ	36
3.1. Tyrimo metodologija.....	36
3.2. Specializuotų pagalbos centrų apklausos rezultatų analizė.....	37
3.3. Interviu rezultatų analizė.....	46
IŠVADOS.....	55
LITERATŪRA.....	57
ŠALTINIAI	60
1 PRIEDAS. Specializuotų pagalbos centrų apklausos anketa	62
2 PRIEDAS. Specializuotų pagalbos centrų sąrašas	66
3 PRIEDAS. Pirmojo interviu klausimynas	70
4 PRIEDAS. Antrojo interviu klausimynas	71
5 PRIEDAS. Trečiojo interviu klausimynas	72

Zakarauskienė, Marija Sandra. *Cooperation of Public Sector and Non-Governmental Organizations in Implementing Protection Against Domestic Violence in the Republic of Lithuania*: Master's thesis in Public Administration / supervisor assoc. prof. Rasa Šnapštienė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: 03 S

Key words: Non-Governmental Organizations, Public Sector, Domestic Violence, Cooperation, Specialized Support Centers.

Kaunas, 2016. 72 p.

SUMMARY

The topic of project is called "Cooperation of Public Sector and Non-Governmental Organizations in Implementing Protection Against Domestic Violence in the Republic of Lithuania." **The relevance of the research** is based on the fact that in the end of the twentieth century and the beginning of the twenty-first century public administration reforms usually aim to attract more involvement of civil society addressing social problems. Public sector institutions employ inter-institutional cooperation mechanisms, in which one of the partners –non-governmental organizations – are perceived as intermediaries between citizens and public administration institutions. Non-governmental organizations (NGOs) operates in a wide range of areas, they solve problems in areas where the public authorities are less mature. Meanwhile, public sector allocates resources to NGOs. No exception is domestic violence problem, which has become one of the public sector tasks. To address this problem, in 2011 Republic of Lithuania adopted anti-domestic violence law, which indicated that in order to implement protection against domestic violence relevant authorities will have to cooperate with NGOs, whom will provide specialized assistance to victims. **The novelty of the research** lies in the fact that cooperation between public sector and NGOs, implementing protection against domestic violence, is new and not yet examined area by Lithuanian scientists. **Research object**: cooperation between the public sector and non-governmental organizations. **The aim of the research** is to explore the cooperation of public sector and non-governmental organizations in implementing protection against domestic violence in the Republic of Lithuania. **Objectives of the research**: 1. to analyze the concept of non-governmental organizations, their features and legal regulation. 2. To discuss the ways of the cooperation of public sector and non-governmental organizations in domestic violence situation in theoretical and practical aspects. 3. To carry out the empirical research of cooperation of public sector and non-governmental organizations in implementing protection against domestic violence and to analyze the results of the research. The results of the research show that the quality of the cooperation of NGOs and public sector usually are not very good and these entities do not feel like equal partners. NGOs pointed out that the biggest problem implementing protection against domestic violence was related with police, because NGOs did not receive timely information about victims, information usually is incomplete or sometimes they do not receive it at all. Representatives of Police and Child Protection Division claim, that partnership with NGOs is crucial for organizing effective support network for victims and families and point out, that collaboration is not just a formal procedure, efforts are being made to work together, discuss and solve complex uncertainties, learn from mistakes and to learn from best practices. **Structure of project**: in the first chapter concept of non-governmental organizations is analyzed, their features and legal regulation. In the second chapter cooperation of public sector and non-governmental organizations in domestic violence situation in theoretical and practical aspects is discussed. In the third chapter the empirical research methodology and analysis of research results are given.

IVADAS

Temos aktualumas. XX amžiaus pabaiga ir XXI amžiaus pradžia viešojo administravimo reformų laikas, kuriame siekiama administracinės ir socialinės piliečių veiklos efektyvumo juos daugiau įtraukiant į socialinių problemų sprendimą. Viešojo sektoriaus institucijos pasitelkia tarpinstitucinio bendradarbiavimo mechanizmą, kuriame vienas iš partnerių – nevyriausybines organizacijos, kurios suvokiamos kaip tarpininkai tarp piliečių ir viešojo administravimo institucijų. „Tarpinstitucinis bendradarbiavimas, įtraukiant kuo daugiau pilietinio sektoriaus atstovų, suvokiamas kaip atsakas į padidėjusį valdymo kompleksiskumą bei įvairių modernios valstybės institucijų sutarimo būtinybę – subsidiarumą“ (Bučaitė-Vilkė, Motiejūnaitė, 2011, p. 86).

Nevyriausybines organizacijos apjungia laisva visuomenės narių valia įkurtas pilietines organizacijas suvienydamos panašių interesų asmenis ar jų grupes. Viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijos papildo vienas kitą. Nevyriausybinių organizacijų veikla plataus spektro, jos sprendžia problemas tose srityse, kuriose valdžios institucijos yra ne tokios pajėgios. Tuo tarpu viešojo administravimo institucijos teikia ir skirsto išteklius NVO veiklai. Reaguodamos į visuomenines problemas, nevyriausybines organizacijos yra pasitelkiamos valdžios organizacijų socialinių paslaugų teikime bei tampa prevencinės veiklos partneriais. Ne išimtis – smurto artimoje aplinkoje problema, kuri tapo viena iš valstybės administravimo uždavinių. Šiai problemai spręsti 2011 metais gruodžio 15 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. Reiškinių sprendimui ir prevencijai viešojo ir nevyriausybinių sektorių institucijų bendradarbiavimo procese NVO pasitelkiamos teikiant kompleksinę pagalbą šios problemos tikslinei auditorijai. Kompleksinę pagalbą nuo 2012 metų teikia atrinktos nevyriausybines organizacijos paskirstytos pagal savivaldybes.

Temos naujumas. Mokslininkų darbuose nevyriausybinių organizacijų ir jų santykių su valdžios institucijomis tema plačiai nagrinėta. Viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų bendradarbiavimo būdų įvairovė analizuota užsienio mokslininkų, tokių kaip Coston, (1998), Ramanath, Ebrahim (2010), Najams (2000), Brinkerhoff (2002), Buxton (2011). Lietuvos autoriai Šimašius (2006), Baršauskienė, Butkevičienė, Vaidelytė (2008), Šilinskytė (2014) nagrinėjo nevyriausybinių organizacijų sampratą, pagrindinius bruožus, o Bučaitė, Ambotaitė–Mazeliauskienė (2005), Šilinskytė (2013), VŠĮ „NVO teisės institutas“ (2015), Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras (2015) bendradarbiavimo aspektus Lietuvoje. Nors Lietuvos mokslininkų tarpe smurto artimoje aplinkoje tema yra aktuali ir gana plačiai išnagrinėta, tačiau tarpinstitucinio bendradarbiavimo problematika įgyvendinat apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje šiuo aspektu dar netirta. Temos naujumas taip pat atsiskleidžia remiantis teisiniu valstybės reglamentavimu apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje srityje. Nuo 2014 metų balandžio 17 dienos, pakeitus Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 9 straipsnio 1 dalį,

kurioje nurodoma, kad specializuoti pagalbos centrai turi būti visada informuojami apie smurto artimoje aplinkoje faktą, NVO tapo plačiau įtrauktos į bendradarbiavimo procesą su viešojo valdymo institucijomis.

Tyrimo problema. Kokie viešojo sektoriaus institucijų ir nevyriausybinių organizacijų tarpusavio bendradarbiavimo trūkumai išryškėja įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje?

Tyrimo objektas. Bendradarbiavimas tarp viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų.

Projekto tikslas: ištirti viešojo valdymo ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo situaciją remiantis apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įgyvendinimo atvejo analize.

Projekto uždaviniai:

1. Išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų sampratą, bruožus, teisinį reglamentavimą.
2. Aptarti viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų bendradarbiavimo būdų teorinius ir apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje situacijos praktinius aspektus.
3. Atlikti nevyriausybinių organizacijų ir viešojo valdymo institucijų bendradarbiavimo empirinį tyrimą įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje bei išanalizuoti gautus rezultatus.

Tyrimo metodai. Rengiant baigiamąjį magistro projektą naudoti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, teisinių dokumentų analizė, apklausa, interviu. Taikant mokslinės literatūros analizės metodą išanalizuota nevyriausybinių sektoriaus svarba demokratinėje valstybėje ir pačių nevyriausybinių organizacijų samprata. Taip pat pasitelkus mokslinės literatūros analizės metodu, aptariami teoriniai bendradarbiavimo modeliai ir būdai. Naudojant teisinių dokumentų analizės metodą nagrinėjamas teisinis nevyriausybinių sektoriaus reglamentavimas Lietuvoje ir NVO bendradarbiavimo su viešojo sektoriaus institucijų aspektai įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Taikant apklausos metodą buvo apklaustos nevyriausybines organizacijos, veikiančios visoje Lietuvos Respublikoje teritoriniu principu, įgyvendinančios Specializuotų pagalbos centrų funkcijas. Interviu metodo pagalba apklausiami viešojo sektoriaus institucijų, kurių viena iš tiesioginių funkcijų yra dalyvauti bendradarbiavimo procese su NVO dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje mechanizmo užtikrinimo, atstovai: Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Policijos viešosios tvarkos valdybos Prevencijos skyriaus ir Vaiko teisių apsaugos skyriaus.

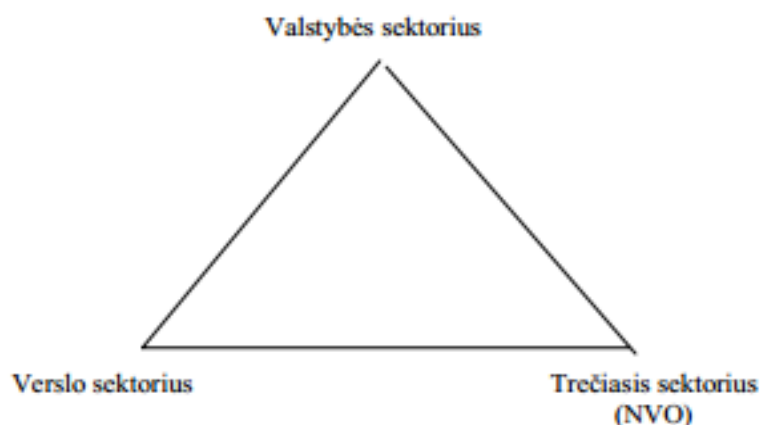
Projektą sudaro 72 puslapiai su priedais, 2 lentelės, 17 paveikslų. Panaudota 51 mokslinės literatūros šaltinių ir 30 teisės aktų ir duomenų šaltinių.

1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ SAMPRATA IR VEIKLOS REGLAMENTAVIMO PAGRINDAI

Šiame skyriuje analizuojamas trijų valdžių tarpusavio ryšys, piliečių dalyvavimo svarba valstybės valdymo procesuose, nevyriausybinių organizacijų apibrėžimas, kuriuo bus remtasi visame baigiamajame projekte. Skyriuje identifikuoti nevyriausybinių organizacijų pagrindiniai veiklos bruožai ir kryptys bei aptartas teisinis reglamentavimas. Nagrinėjant teisinį nevyriausybinių organizacijų reguliavimą Lietuvoje, išskirtos tokių organizacijų rūšys.

1.1. Nevyriausybinių organizacijų veiklos reikšmingumas visuomenės interesams

Šiuolaikiniame viešajame valdyme vyrauja nuostata, kad globalizacijos sąlygoms įtakojant, tobulėjant šiuolaikinėms technologijoms, dabartiniame pasaulyje, valdžios sektoriaus galios silpnėja ir keičiasi. Viešasis sektorius vienas be kitų sektorių nepajėgus išspręsti visuomeninių klausimų ir iškilusių viešųjų problemų. Todėl pasekoje to jam į pagalbą „ateina“ kiti sektoriai – privatus ir nevyriausybinis, kaip kiekvienos demokratinės valstybės svertai, o visi trys glaudžiai tarpusavyje susiję yra vaizduojami valdžių pasidalijimo trikampio modeliu (žr. 1 pav.).

1 pav. Trikampis valdžių pasidalijimo modelis

Šaltinis: Šilinskytė, 2013, p. 327.

Paveiksle pateiktą trijų valdžių pasidalijimo principą galima paaiškinti taip:

- pirmasis sektorius – valstybės, kuri sudaro valdžios institucijų aparatas, viešojo administravimo subjektai;
- antrasis sektorius – verslo, pelno siekiančios sau įstaigos, įmonės, organizacijos;
- ir trečiasis – nevyriausybines organizacijas, kurios yra ne pelno siekiančios, piliečių iniciatyvos teise suburtos savanoriškai (Kučikas, 2001, p. 6; Baršauskienė, Butkevičienė, Vaidelytė, 2008, p. 12; Hudson, 1999).

Trečiajame sektoriuje įvardyta sąvoka „nevyriausybines organizacijos (toliau NVO)“, kurios šalia viešojo valdymo struktūrų, sprendžia socialinius klausimus bei formuoja politinius sprendimus. Remiantis Jezukevičiūte (2014, p. 147), NVO vaidmens ištakas galima nustatyti remiantis socialinio konstruktyvizmo teorija. Reikia suvokti, kad nevyriausybinių organizacijų buvimas – svarbus reiškinys demokratijos plėtrai, kadangi jos savo veikla mažina visuomenės susipriešinimą ir ugdo jos sąmoningumą, kartu piliečiai veikdami per NVO, skleidžia savo idėjas ir lūkesčius. Atsiranda abipusė nauda piliečių dalyvavimo procese: valdžia komunikuoja su piliečiais informuodama juos, o tuo tarpu piliečiai perduoda savo nuomonę valdžiai. Piliečių dalyvavimo terminas aiškiai suprantamas ir dažnai vartojamas kalbant apie netiesioginio dalyvavimo formas, tokias kaip narystė interesų grupėje, balsavimas rinkimuose ar dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų (NVO) veikloje. Jungtinių Tautų Vystymo programoje (UNDP, 1997) įtvirtintas gero valdymo vienas iš principų – dalyvavimas, kuris turi būti organizuotas, leidžiantis žmonėms laisvai burtis į asociacijas, keliantis pasitikėjimą viešojo valdymo institucijų veikla ir jų darbo rezultatais.

Norint, jog šalies gyventojai spręstų vietos politinius reikalus, demokratiška sistema turi atitikti kriterijus:

- *veiksmingas dalyvavimas: piliečiai privalo turėti pakankamas ir lygias galimybes formuoti savo polinkius, įtraukti klausimus į viešąją darbotvarkę ir išdėstyti argumentus už vieną, o ne kitą sprendimą;*
- *sąmoningas supratimas: piliečiai privalo turėti plačias ir lygias galimybes sužinoti ir pareikšti, koks sprendimas svarstomu klausimu geriausiai atitiktų jų interesus;*
- *balsavimo lygybė lemiamu tarpsniu: kiekvienas pilietis privalo būti tikras, kad jo nuomonė bus laikoma lygiavertė kitų piliečių nuomonei lemiamu kolektyvinio sprendimų priėmimo tarpsniu;*
- *darbotvarkės kontrolė: piliečiai privalo turėti galimybę nutarti, kuriuos klausimus reikia arba kurių nereikia spręsti;*
- *įtraukimas: pilietinių galių suteikimas visiems suaugusiems asmenims, turintiems teisėtų interesų savo valstybėje (Stračinskienė, 2005, p. 5, cit. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2006, p. 12).*

Efektyvus piliečių dalyvavimas valstybės valdymo reikaluose per demokratiškai išsirinktą valdžią yra teigiamas ir skatintinas reiškinys. Galima išskirti plusus veiksmingo piliečių dalyvavimo valstybės valdymo procesuose, kurie nurodo, jog dalyvavimas:

- *pagerina valdžios institucijų veiklos skaidrumą bei atskaitomybę, sukuria sąlygas geram valdymui;*
- *padeda spręsti tam tikro regiono problemas ir kartu užtikrinti, kad į piliečių nuomonę būtų atsižvelgta priimant politinius sprendimus;*

- *padeda nustatyti bendruomenės poreikius ir prioritetus;*
- *leidžia valstybės tarnautojams parodyti, kad jie išmano savo darbą ir jį dirba atsakingai, tarnauja piliečiams;*
- *ugdo abipusį pasitikėjimą;*
- *padeda koreguoti ir tobulinti veiklos programas;*
- *leidžia gauti visuomenės paramą sudėtingiems ar nepopuliariems valdžios sprendimams (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2012, p. 16-17).*

Remiantis viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus partnerystės diskursyvu, šis procesas yra nevienalytis ir besikeičiantis dėl vidinių ir išorinių veiksnių įtakos. Suprantama, jog abu sektoriai papildoma vienas kitą – valdžia subsidarumo principu teikia, organizuoja, skirsto išteklius socialinių paslaugų užtikrinimo mechanizmui, nes NVO nepajėgus vienas pats patenkinti jų poreikio, o nevyriausybinių organizacijų veikia valdžios ir rinkos sektoriaus nepakankamumo ir ribotumo šioje veiklos srityje sąlygomis. Tačiau NVO pasižymi tuo, jog nurodo ryžtą veikti „iš apačios“, nes pirmiausia pastebi šalies socialines problemas, perduoda piliečių sumanymus, nustato jų poreikius, pasitelkia netradicinius veiklos įgyvendinimo būdus ir priemones. Taip pat nevyriausybinių sektorių greičiausiai reaguoja į visuomenės „skaudulius“ ir juos sprendžia, ypač tada, kai kokios nors dabartinės socialinės problemos būtų nepopuliarios viešajam sektoriui imtis veiksmų, tai parodo, kad NVO – dinamiškas ir unikalus sektorius. Todėl kiekvienos demokratinės valstybės ir postmodernios visuomenės uždavinys – ugdyti sąmoningumą, įtraukti piliečius į sprendimo priėmimo procesus suteikiant jiems galimybes spręsti savo problemas patiems, o institucijoms tapti atviresnėms bendruomenių iniciatyvoms. Vadovaujantis Jakutyte „aktyvinant NVO veiklos sektorių e. dalyvavimu, skatinant NVO bendradarbiavimą su Vyriausybe yra stiprinama dalyvaujamoji demokratija ir pilietinė visuomenė. Piliečių telkimas į NVO, aktyvus dalyvavimas jų veikloje, tankus stiprių NVO tinklas yra esminė dalyvaujamosios demokratijos tolesnės raidos sąlyga“ (2012, p. 296).

1.2. Nevyriausybinių organizacijų apibrėžtis, bruožai, veiklos sritys

Nevyriausybinių organizacijų terminas pirmą kartą pavartotas Jungtinių Tautų rezoliucijoje 1950 m. (Baršauskienė, Butkevičienė, Vaidelytė, 2008, p. 15-16), o tokių organizacijų pradžia siekia viduramžius, kai buvo kurti paramos, pašalpos fondai skurstantiems. Pažymėtina, kad, nevyriausybinių organizacijų istorijos kontekste steigėsi jau XVIII a., kuomet Europoje žmonės pradėjo vienyti į draugijas, organizacijas, klubus, kurie buvo tarsi laisvalaikio praleidimo būdas ir vienijo panašų interesų lauką turinčius aktyvistus. Piliečiai kuo toliau, tuo labiau būrėsi ir dalyvavo svarstant ir sprendžiant visuomeninius klausimus, iškilusias bėdas. Pastebėtina, kad tokiuose susivienijimuose vyravo keli aspektai: keliami ir siekiami įgyvendinti viešieji tikslai visuomenės labai ir paslaugų teikimas visuomenės nariams, kurių valdžios mechanizmas nesugebėjo suteikti (Rimšaitė, Žalimienė,

2007, p. 86). Mokslininkai teigia (Salamon, Sokolowski, List, 2003), jog XX a. pabaiga – ne pelno siekimo formavimosi pradžia, kuri dėl savo veiklos svarbumo gretinama su valstybių racionalumo atsiradimu XVIII-XIX a. Žvelgiant į NVO ištakas, pagrindinės veiklos sritys buvo: žmogaus teisių, švietimo ir kultūros, socialinės apsaugos įgyvendinimas ir užtikrinimas.

Lietuvos nevyriausybinų organizacijų ištakos kildinamos XVIII-XIX a. Akcentuojama tai, kad organizacijos buvo kuriamos bažnyčių – religinių bendruomenių iniciatyva. Reikia nepamiršti ir tai, jog to meto organizacijos buvo tarsi kova prieš carinę rusų okupaciją, o pagrindinė veiklos sritis – skurstančiųjų parama ir socialinė apsauga. Tačiau NVO veiklos suaktyvėjimas siejamas su Lietuvos Respublikos Nepriklausomybės atkūrimu, pastebima, kad būtent nuo 1991 m. buvo atkuriamos ir kuriamos naujai dauguma nevyriausybinų organizacijų (Klokmanienė D., Klokmanienė L., 2014, p. 6). Visuomenė ėmė suprasti, jog tik veikdami išvien turės galimybę daryti įtaką valstybės valdymui. Kaip teigia Dromantienė (2003, p. 17) „vadovaujantis kilniomis tarpukario Lietuvos, Europos, Amerikos šalių filantropų tradicijomis bei tarptautinių paramos ir labdaros fondų pavyzdžiu, Lietuvos visuomenės gyvenimo demokratizavimo procese kilo natūralus poreikis steigti naujas nevyriausybines organizacijas“.

Remiantis Žiliukaitės (2006, p. 23-24) atlikta NVO skaičiaus kitimo laiko intervale 1990 – 2005 metų analize, galima nurodyti tai, kad 1996 – 1997 metai yra intensyviausi NVO sektoriaus augimo metai. Atsižvelgiant į šį faktą, paaiškėja, jog būtent šiuo laikotarpiu buvo priimti nauji įstatymai (1996 metais ratifikuoti Asociacijų, Labdaros ir paramos fondų, viešųjų įstaigų įstatymai). Vėliau sekė 1998 – 2002 metų laikotarpis, kuris buvo pastovumo laikas ir tuo metu stabilizavosi NVO įregistravimas. Kiti metai – 2003-ieji atvirkščiai buvo dinamiški metai lyginant su 2002 metais, kadangi kūrėsi kaimiškųjų vietovių bendruomenių organizacijos trigubai, o 2004 – 2005 metų laikotarpyje įregistruotų NVO skaičius akivaizdžiai mažėjo.

Pastarojo laikmečio kontekste kinta pati nevyriausybinų organizacijų samprata. Pats terminas „nevyriausybines organizacijas“ yra išverstas iš anglų kalbos žodžių „non governmental organization“, kurie apibrėžia nevyriausybines organizacijas kaip visumą. Literatūroje randama informacija (Raipa, 2009, p. 190), kurioje nurodoma tai, kad šis vartojamas terminas yra platus, nes galėtų apjungti tiek religines organizacijas, tiek neformalaus pobūdžio judėjimus, labdaros, paramos fondus bei profesines sąjungas. Verta paminėti, kad nevyriausybinų organizacijų terminas apimai gali būti suvokiamas plačiąja prasme, kuri apima net bažnytines (konfesines) organizacijas, profesines sąjungas, savišalpos kasas, kooperatyvus, nepriklausomas visuomenės informavimo priemones ir nepriklausomas švietimo įstaigas, taip pat neformalius judėjimus (Ilgius, 1996, cit. Šimašius, 2006, p. 12).

Nevyriausybines organizacijas turi bendras visoms pritaikomas ypatybes ir bruožus, o autoriai Salamon, Sokolowski ir List (2000, p. 8-9, cit. Šilinskytė, 2013, p. 679), skiria tokius jų kriterijus:

1. Organizacijos forma – jos turi patvirtintą struktūrą bei procesus ir yra įregistruotos kaip juridinis asmuo.
2. Privatumas – nors organizacijos gauna paramą iš valstybės bei bendradarbiauja su jomis, jos nėra valstybinių institucijų dalis ir turi laisvę.
3. Pelno neskirstymas – tai nereiškia, jog savo veikla jos negali siekti pelno, tačiau visas gautas pelnas yra skiriamas tolesnei organizacijos veiklai ir jos tikslų įgyvendinimui.
4. Savivalda – organizacijos pačios kontroliuoja savo veiklą, už kurios planavimą ir vykdymą atsakingi jos valdymo organai.
5. Savanoriškas dalyvavimas – organizacijų veikla grindžiama savanorišku (neatlygintinu) darbu bei savanoriška parama.

Kitas autorius, Lewis (2000, p. 68–69) nevyriausybiniam sektoriui išskyrė tris pagrindinius vaidmenis:

1. Vykdytojų – viešųjų paslaugų teikėjų. Tokių paslaugų iniciatorius ir pagrindinis lėšų skyrėjas yra viešasis sektorius
2. Katalizatorių – viešosios politikos veikėjai ir formuotojai bei iniciatoriai vietinių projektų ir veiklų.
3. Partnerių – yra nepriklausomos ir ne pelno siekiančios organizacijos, plėtojančios partnerystę.

Išnagrinėjus NVO kriterijus ir bruožus, kuriuos išskyrė mokslininkai, galima pastebėti, kad nevyriausybinių organizacijų veikla apima daugelį sričių. Šis sektorius yra tarsi „tiltas“ tarp bendruomenės narių ir viešojo valdymo organų, nes NVO veiklos sričių spektras labai platus. Valstybės teikiamų paslaugų pobūdis auga ir jai reikėjo bei reikia pagalbininkų, todėl nevyriausybinių organizacijų sektorius skatinamas prisidėti prie piliečių gerovės kūrimo, didinimo. Todėl platų veiklos spektrą sugrupavo ir pateikė Tarptautinėje ne pelno organizacijų kvalifikacijoje (ICNPO) pagal veiklos sritis nevyriausybines organizacijos yra suskirstytos į dvylika grupių, o šios grupės dar į dvidešimt keturis pogrupius, pagal Jungtinių Tautų rekomendacijas. Pagrindinės 12 grupių yra šios:

1. Kultūra ir poilsis.
2. Švietimas ir tyrimai.
3. Sveikatos apsauga.
4. Socialinės paslaugos.
5. Aplinkosauga.
6. Plėtra ir būstas.
7. Teisė, interesų atstovavimas ir politika.
8. Filantropijos ir savanorių veiklos plėtra.
9. Tarptautinė veikla.

10. Religinių organizacijų.
11. Verslas ir profesinės organizacijos.
12. Niekur kitur nepriskirtos (Šimašius, 2006, p. 42).

Atsižvelgus į išskirtus kriterijus tyrinėtojai Banks ir Hulme (2012, p. 24, cit. Šilinskytė, 2014, p. 54) NVO sugrupavo pagal veiklos tikslus ir pateikė jų veiklos tipus:

1. „pasiūlos nevyriausybinės organizacijos (paslaugas teikiančios organizacijos);
2. Paklausos nevyriausybinės organizacijos (propagandos/lobistinės ir siekiančios daryti įtaką viešajai politikai nevyriausybinės organizacijos)“.

1.3. Teisinis nevyriausybinių organizacijų reglamentavimas

Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau Konstitucija) – aukščiausiajį teisinę galią turintis teisės aktas, kurios preambulėje randamas kvietimas kurti „atvirą, teisinę, pilietinę, darnią visuomenę“. Taip pat Konstitucijos 35 straipsnis įtvirtina piliečiams laiduojamą teisę vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Konstitucijos priėmimo metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 26 d. nutarimas „Dėl ne pelno organizacijų (įmonių) įstatų pagrindinių nuostatų patvirtinimo“, kuriuo remiantis buvo registruojamos pirmosios nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje.

Atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, NVO steigimasi ir veiklą reglamentuojantys teisės aktai keitėsi ir plėtojosi, kol galiausiai buvo sukurta ganėtinai stabili ir veiklą užtikrinanti teisinė bazė. Vis dėlto tenka pripažinti, kad ši plėtra buvo gana nenuosekli, ja dažnai buvo siekiama veikiau ištaisyti ankstesnes reglamentavimo klaidas, o ne sukurti vientisą teisės aktų sistemą numatant ilgalaikes jos perspektyvas ir tai, kokia bus pastarosios įtaka NVO (Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos 3 straipsnis, 2010). Pastebima, kad kuriant teisinį NVO instituto mechanizmą, viena iš didžiausių problemų tvariam jo plėtojimui, buvo šio sektoriaus organizacijų sampratos nebuvimas. Įtvirtinant nevyriausybinių organizacijų teisinį reglamentavimą Lietuvoje buvo priimta keletas įstatymų (1995 metų Visuomeninių organizacijų įstatymas, netekęs galios 2004 metais; 1996 metų Lietuvos Respublikos Viešųjų įstaigų įstatymas; Asociacijų įstatymas, priimtas taip pat 1996 metais bei tų pačių metų – LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas), tačiau paradoksalu tai, jog nė viename nebuvo nevyriausybinių organizacijų apibrėžimo. Taigi to meto teisės aktuose NVO terminas nebuvo reglamentuotas, kas sudarė kliūtis atskirti kas yra NVO ir kas nėra.

Apžvelgiant teisės aktų, susijusių su NVO sektoriaus teisinės bazės formavimu Lietuvoje, leidybos chronologinę seką, galima išskirti 2002 metų Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymą. Paminėto įstatymo svarba yra ta, kad piliečiai gali pervesti 2 proc. savo pajamų mokesčio norimai organizacijai ar veiklai paremti, o „šio įstatymo iniciatoriai buvo savanorišką labdarinę veiklą inicijuojantys ir skatinantys asmenys ir organizacijos, nes liberaliosios

demokratijos sąlygomis būtent piliečių atstovai kuria įstatymus ir formuoja politiką, nurodo valstybės tarnautojams bei biurokratams, kaip ji turi būti įgyvendinta“ (Dunleavy, O’Learny, 1999, p. 19). Taip pat toks teisinis reguliavimas prisideda prie pilietinės visuomenės stiprinimo: suteikiamas priėjimas prie papildomo finansinio šaltinio; daugiau sužinoma apie NVO vykdomas veiklas, o tuo pačiu organizacijoms sukuriama terpė prisistatyti visuomenei.

Tolesniam nevyriausybinių sektoriaus vystymui svarbus etapas Lietuvos vykdoma politika: 2009 metais gruodžio 16 d. sudaryta Nacionalinė nevyriausybinių organizacijų asociacija, kaip pirmasis bandymas suvienyti NVO sektorių, 2010 metais buvo priimta Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcija, o sekančiais – 2011 metais – Nevyriausybinių sektoriaus plėtros 2011-2013 metų programa. Buvo siekiama detalizuoti trečiąjį sektorių ir paskatinti jo plėtrą.

Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 85 „Dėl Nevyriausybinių organizacijų plėtros koncepcijos patvirtinimo“ 2 straipsnyje nustatyta, kad siekiant šiose organizacijose didinti visuomenės dalyvavimą, efektyvų veiklos plėtojimą, būtina sukurti palankią aplinką šioms organizacijoms atsirasti ir sėkmingai veiklai plėtoti. Taigi pastebima, kad valstybiniu lygmeniu buvo pripažinta NVO nauda pilietinės visuomenės formavimui, jos sąmoningumo kėlimui, socialinių paslaugų teikimo gerinimui. Tam, kad būtų suformuluoti ilgalaikiai tikslai nevyriausybinių sektoriaus plėtrai, kaip jau minėta anksčiau, buvo priimta Nevyriausybinių sektoriaus plėtros 2011-2013 metų programa, kurios paskirtis sukurti galimybes ilgalaikiai trečiojo sektoriaus plėtotei, skatinti sektoriaus bendradarbiavimą su viešuoju sektoriumi, užtikrinti NVO finansinį tvarumą, verslumą. Programoje buvo nustatyti tikslai, uždaviniai, išskirti lūkesčiai – planuojami rezultatai.

Tam, kad viešasis sektoriaus veiklos galimybės būtų plečiamos toliau, buvo būtina išvengti nevyriausybinių organizacijų neapibrėžtumo, reikėjo Lietuvos teisinėje bazėje reglamentuoti NVO sektorių įstatymu. Galiausiai, Lietuvos Respublikos Seimas 2013 m. gruodžio 19 dieną ratifikavo Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymą (toliau Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas), kuriame aiškiai apibrėžta nevyriausybinių organizacijos sąvoka bei jų atskirtinumas nuo kitų viešųjų ir privačiųjų subjektų. Įdomu yra tai, kad pirmąjį įstatymo projekto variantą Seimui pateikė prezidentė D. Grybauskaitė, kadangi Prezidentūros pozicija šiuo atžvilgiu buvo tokia, jog reikia sutvarkyti NVO teisinį reglamentavimą ypač norint, kad šis sektorius sėkmingai plėstųsi.

Pagal Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo 2 straipsnio 1 dalį nevyriausybinių organizacijos yra: *nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas. Valstybė ar savivaldybė, juridinis asmuo, kurio visuotiniame dalyvių susirinkime valstybė ar savivaldybė turi daugiau kaip 1/3*

balsų, negali turėti daugiau kaip 1/3 balsų nevyriausybinių organizacijos visuotiniame dalyvių susirinkime.

Taip pat cituotame straipsnyje numatyta toliau yra tai, kas nėra nevyriausybinių organizacijos:

Prie nevyriausybinių organizacijų nepriskiriamos:

- 1) politinės partijos;*
- 2) profesinės sąjungos bei darbdavių organizacijos ir jų susivienijimai;*
- 3) įstatymų nustatyta tvarka steigiamos organizacijos, kuriose narystė yra privaloma tam tikros profesijos atstovams;*
- 4) susivienijimai, kurių daugiau kaip 1/3 dalyvių yra privatūs juridiniai asmenys;*
- 5) sodininkų bendrijos, daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijos ir kitokios bendro nekilnojamojo turto valdymo tikslu įsteigtos bendrijos;*
- 6) šeimos.*

Be to, įstatymas numato pagrindinius nevyriausybinių organizacijų plėtros politikos nustatymo, formavimo, įgyvendinimo ir valstybės bei savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimo su nevyriausybėmis organizacijomis principus: subsidiarumo, tarpžinybinio koordinavimo, dalyvavimo (klausimai, susiję su nevyriausybėmis organizacijomis ar jų veikla, sprendžiami iš anksto derinant su nevyriausybėmis organizacijomis ir dalyvaujant jų atstovams), lygybės (nevyriausybinių organizacijos pagal savo kompetenciją turi lygias galimybes dalyvauti priimant sprendimus ir įgyvendinant valstybės programas ar priemones) ir kt.

Toks teisinis reguliavimas nurodo viešojo ir nevyriausybinių sektorių institucijų santykį, kas sudaro sąlygas sektorių bendradarbiavimui: NVO atstovų priėmimą į sprendimų priėmimo santykius vietas ir nacionaliniu lygmeniu. Remiantis užsienio autoriais, nevyriausybinių organizacijų vienas iš pagrindinių prioritetų yra nustatyti problemines situacijas ir iškelti klausimus, kuriuos spręstų ir pateiktų visa tai visuomenei. Nevyriausybinių organizacijos turi informuoti bendruomenės narius, kodėl vienas ar kitas klausimas jiems turėtų būti aktualus, ir kaip pastarųjų dalyvavimas gali pagerinti susidariusią situaciją (Delakorda, S., Delakorda, M., 2010).

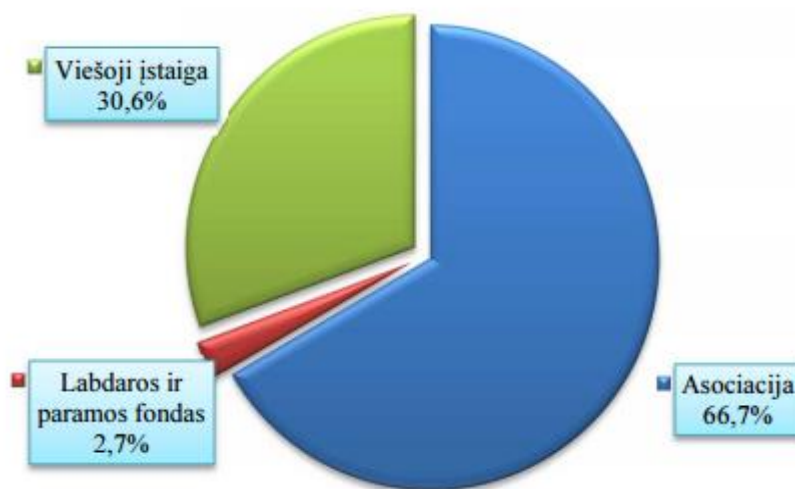
Vis dėlto, galima išskirti tobulintas NVO plėtros įstatymo sritis ir sunkumus tolesnei sektoriaus veiklos plėtrai: minėtame įstatyme yra nustatyti tik bendrieji principai be sričių numatymo, kuriose veikia nevyriausybinių organizacijos; pastebėta ir tai, kad lydinčius poįstatyminius teisės aktus svarsto viena NVO taryba. Pažymėtina ir tai, jog nors numatyti principai laikomi sektinų pavyzdžiu, trūksta teisės aktų, detalizuojančių sektorių bendradarbiavimą.

Galima dar kartą pabrėžti, kad Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo priėmimas vienas iš svarbiausių žingsnių plečiant ir tobulinant NVO sektorių Lietuvoje, kadangi su jo atsiradimu, pasidarė aišku, kas yra nevyriausybinių organizacijos ir kas jomis nėra laikomos. Tikimasi, jog viešojo

sektoriaus institucijos daugiau viešųjų paslaugų teikimą perduos nevyriausybinėms organizacijoms, be abejo, išskyrus tas, kurių šios negali vykdyti.

1.2.1. NVO rūšys Lietuvoje

Vadovaujantis Nevyriausybinių sektoriaus raidos tyrimo ataskaitos duomenimis (UAB „Eurointegracijos projektai“, 2014, p. 41), pagal teisinį statusą ir tyrime dalyvavusių organizacijų, didžiausia dalis buvo asociacijos, antroje vietoje liko viešosios įstaigos ir trečioje dalyje – labdaros ir paramos fondai (žr. 2 pav.). Būtina paminėti, kad tyrime dalyvavusių NVO imtis, buvo organizacijos, kurios atitiko nevyriausybinių organizacijų apibrėžimą, įtvirtintą NVO plėtros įstatyme.

2 pav. Nevyriausybinių organizacijų teisinis statusas

Šaltinis: UAB „Eurointegracijos projektai“, 2014, p. 41.

Remiantis Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalimi, asociacija: „savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus“. Esti griežta valdymo struktūra. Tuo tarpu viešoji įstaiga, pagal Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalį yra „įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą“. Kitas nevyriausybinių organizacijų teisinis statusas – labdaros ir paramos fondai, kurių sąvoka įtvirtinta Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje:

ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo (...) kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros ir (ar) paramos, prireikus kitokios pagalbos teikimas (...) mokslo, švietimo, kultūros, meno,

religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir su naudos sau siekimu nesiejamose srityse.

Reziumuojant dar kartą galima pabrėžti, kad remiantis Lietuvos Respublikos teisės aktais, nevyriausybinės organizacijos gali turėti asociacijos, viešosios įstaigos bei labdaros ir paramos fondo statusą. Visas tris NVO rūšis sieja tai, jog tai yra juridiniai asmenys, nesiekiantys pelno sau ir jo neskirsto, yra susitelkę savanoriškumo principu bei rūpinasi visuomeniniais socialiniais klausimais.

Apibendrinant skyrių, galima teigti, kad geras valdymas bei demokratijos principų užtikrinimas yra būtina sąlyga pilietinei visuomenei ugdyti, plėtoti, skatinti jų iniciatyvas. Tik abipusė partnerystė tarp valdžios subjektų ir gyventojų bus garantas atviros pilietinės visuomenės kūrimui, kadangi vienam valdžios sektoriui šiuolaikinio gyvenimo sąlygomis yra sunkiau orientuotis opias į visuomenines problemas, o nevyriausybinėms organizacijoms – lengviau, jos šitoje srityje yra lankstesnės, kas rodo, jog jų veiklos spektras platus, o potencialas auga. Vystantis ekonomikai, formuojantis viešajai politikai, demokratinei visuomenei vienas iš svarbių bruožų tampa nevyriausybinės organizacijos. Viešajam sektoriui sunkiau prisitaikyti prie pokyčių, tad šioje situacijoje atsiranda NVO, kuris turi platų veiklos spektrą, ypač visuomenei opių problemų sprendimuose ir socialinėse srityse. Nevyriausybinių organizacijų terminas plačiau prasme gali būti suprantamas, kaip bet kuri organizacija nekontroliuojama valdžios organų ir nesiekianti pelno sau. Tam, kad nacionaliniu mastu vystytųsi NVO sektoriaus kryptingas teisinis reglamentavimas, atsivėlę į tai, buvo priimtas 2013 metais Lietuvos Respublikos Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, kuris apibrėžė iki tol neaiškią nevyriausybinių organizacijų sampratą, veiklos funkcijas.

2. VIEŠOJO VALDYMO INSTITUCIJŲ IR NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ TARPUSAVIO BENDRADARBIAVIMO ASPEKTAI

Išanalizavus vieno iš bendradarbiavimo šalių, nevyriausybinių organizacijų, atsiradimo poreikį valstybės valdymo procesuose, jų teisinį reglamentavimą Lietuvos teisėkūroje, toliau šiame skyriuje bus nagrinėjami teoriniai bendradarbiavimo būdai, bendradarbiavimo praktika Lietuvoje. Taip pat bus aptartas konkretus bendradarbiavimo pavyzdys – apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje institutas.

Viešojo ir nevyriausybinių sektorių institucijų bendradarbiavimas sudėtingas ir įvairialypis. NVO ir viešojo valdymo institucijų bendradarbiavimas gali būti kartu ir komplikuoatas, bet kartu ir papildantis vienas kitą, kadangi bendradarbiavimas būna keliais lygmenimis: vietos savivaldos ir centralizuotų valdymo institucijų. Pasak Appe (2010), būtent dėl tokio atskaitingumo NVO gali „užmiršti“ jos pagrindinį tikslą – socialinių paslaugų teikimą piliečiams. Su tokia teze sutinka ir NVO teisės instituto direktorė Olendraitė (2015) „ne paslaptis, kad susikūrusios organizacijos ilgainiui primiršta savo viziją, misiją, šie nugula giliai į stalčius“.

2.1. NVO ir valstybinio sektoriaus sąveikų teorinė analizė

Mokslinėje literatūroje yra pateikiama daugybė (virš 20) įvairiausių tipologijų, kurios padeda labiau įsigilinti į valstybės ir nevyriausybinių sektoriaus santykius. Didžioji dalis autorių viešojo sektoriaus institucijų ir NVO bendradarbiavimą analizuoja tyrinėdami tai, kokia nauda yra suteikiama vienai ar kitai šaliai sąveikaujant, tačiau neanalizuoja, kaip tas bendradarbiavimas vyksta (Teamey, 2010). Remiantis Ramanath, Ebrahim (2010, p. 22-23) tipologijų išskyrimu, NVO ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas gali būti skirstomos į dvi kategorijas. Pirmojoje kategorijoje yra atsižvelgiama į tai, kokia yra valstybės politika ir kiek veiksmų laisvės turi nevyriausybinių organizacijų. Su tokia teze sutinka ir kiti mokslininkai (Clark, 1991, p. 20) teigdami, kad NVO ir viešojo sektoriaus institucijų bendradarbiavimas priklauso nuo socialinio ir politinio šalies konteksto, o NVO gali pritarti esamai politikai arba bandyti ją keisti. Antrojoje kategorijoje analizuojama yra tai, kokias strategijas naudoja nevyriausybinių ir viešasis sektoriai norint pasiekti užsibrėžtus tikslus. Iliustratyvu pasirinktas Najams (2000, p. 383-384) „4c modelis (angl. cooperation, complementarity, co-optation, confrontation)“, kuriame detaliam analizuojami NVO ir viešojo sektoriaus santykiai, kuomet jų tikslai ir norai sutampa arba nesutampa:

- Kooperacijos (angl. cooperation): jei tikslai ir priemonės panašūs, tuomet NVO ir viešasis sektorius plėtoja tarpusavio santykius.
- Vienas kitą papildantys santykiai (angl. complementarity): jeigu sutampa sektorių institucijų tikslai, tačiau nesutampa priemonės kaip juos pasiekti.
- Paramos (angl. co-optation): jeigu tikslai nėra vienodi, tačiau priemonės tos pačios, tokiu atveju viešasis sektorius siekia sukurti bendradarbiavimo santykius su NVO.

- Konfliktiški santykiai (angl. confrontation): jeigu nei tikslai, nei priemonės nesutampa, tuomet tarp NVO ir viešojo sektoriaus santykiai tampa konfliktiniai.

Remiantis kito autoriaus – Brinkerhoff įžvalgomis (2002, p. 20-21), mokslinę literatūrą viešojo ir nevyriausybinių sektorių partnerystės esmę galima suskirstyti į tris teorinius „laukus“:

- 1) norminis požiūris jungiantis NVO šalininkus, kuriame trečiasis sektorius kritikuojamas dėl to, kad nepakankamai įsitraukia į sumanios pilietinės visuomenės kūrimą. Viešojo ir nevyriausybinių sektorių partnerystė turėtų padėti didinti lygybę ir mažinti piliečių socialinę atskirtį. Teigiama, jog demokratinėse valstybėse, viešasis sektorius turėtų stengtis įtraukti visas suinteresuotas šalis, siekiant teikti kuo geresnes visuomenines paslaugas. Išskiriama, kad bendradarbiavimas turėtų apimti ilgalaikius įsipareigojimus bei numatyti aiškius bendradarbiavimo tikslus.
- 2) Antroji literatūros teorija atsirado kaip atsakas pirmajai. Šioje literatūroje buvo stengiamasi atsižvelgti į kritiką ir tobulinti bendradarbiavimo įgūdžius tarp šalių.
- 3) Trečiojoje dalyje į NVO ir viešojo sektoriaus partnerystę pradėta žvelgti kaip į instrumentą, kuriuo naudojantis efektyviai galima pasiekti tikslus.

Buxton, (2011, p. 45-46) viešojo ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimą analizavo dviem modeliais – statistiniu ir dinaminiu. Statistiniame modelyje atrandami du bendradarbiavimo tipai: vienu atveju tarp NVO ir viešojo sektoriaus tarpusavio santykiai yra priešiški, o kitu atveju santykiai yra priklausomi vienas nuo kito, t. y. pilietinė visuomenė, veikdama per NVO negali tobulėti be viešojo sektoriaus pagalbos. Dinaminiu požiūriu analizuojant partnerystę, išskiriamos abiejų šalių stipriosios ir silpnosios pusės, kurios gali būti panaudotos siekiant prisitaikyti prie partnerio.

NVO ir viešojo valdymo organų bendradarbiavimą galima išskirti į silpną ir stiprią partnerystę. Silpna partneryste galima laikyti tokia, kurios metu tik dalijamasi turima informacija ir vyksta dialogas tarp suinteresuotų šalių. Tuo tarpu stipria partneryste galima apibrėžti santykius, kurių metu NVO ir viešasis sektoriai sudarinėja programas, kartu rengia ir atlieka jos įgyvendinimą, sudaro ilgalaikes finansines sutartis (Kabdiyeva, Dixon, 2014, p. 29).

Mokslinėje literatūroje NVO ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimas dažniausiai vertinamas ir matuojamas pagal teikiamų paslaugų kokybę (Teamey, 2010). Potenciali nauda bendradarbiaujant abiem sektoriams yra nesuskaičiuojama. Kaip keletą iš esminių NVO ir valstybės valdymo organų bendradarbiavimo naudų galima nurodyti: daugiau teikiamų paslaugų, o ypač labiau kokybiškų (Gazley, Brudney, 2007, p. 410); veiksmingesnis ir efektyvesnis paslaugų suteikimas visuomenei ir kokybiškesnis reagavimas į piliečių norus ir geresni programų rezultatai (Smith ir Lipsky, 2008, p. 436); didesnis teikiamų paslaugų pasiekiamumas ir daugiau būdų bei įrankių teikiant paslaugas (Ullah, 2006).

Verta paminėti ir tai, kad NVO ir valstybės glaudus bendradarbiavimas padeda abiem šalims įgyti naujų įgūdžių, dalintis informacija, išvengti tarpusavio konfliktų. Bendradarbiaujant NVO vadovai gali tobulėti sudėtingų sprendimų priėmimo procese, išmokti geriau susidoroti su atsakomybe, tobulėti strateginiame valdyme. Taip pat bendradarbiavimas abejoms šalims suteikia galimybę pažvelgti į problemą iš skirtingų perspektyvų.

Bendradarbiavimas tarp viešojo valdymo institucijų ir NVO svarbus siekiant sustiprinti abiejų pusių pajėgumus, išlaidų paskirstymo efektyvumą, ekonominį efektyvumą, išteklių mobilizavimą. (Gazley, Brudney, 2007; Haque, 2004). Bendradarbiaujant organizacijos gali dalintis ištekliais, paskiriant juos aktualių valstybės socialinių problemų sprendimui, taipogi gali pagerinti programų efektyvumą, įgyti konkurencinį pranašumą. Visi šie išvardinti reiškiniai gali padėti organizacijoms tobulėti teikiant paslaugas didesnei visuomenės daliai.

Žvelgiant iš kitos perspektyvos, yra ir potencialių grėsmių NVO bendradarbiavimui su valstybe. Nevyriausybinių ir viešojo sektorių institucijoms, užtikrinant tvarų tarpusavio bendradarbiavimą, gali atsirasti kliūtys: lankstumo, kontrolės, visuomenės pasitikėjimo sumažėjimas, finansinis nestabilumas, sunkesnis rezultatų įvertinimas bei asignavimų ir žmogiškųjų išteklių būtinumas (Gazley, Brudney, 2007, p. 392). Taigi, valstybės ir NVO bendradarbiavimas gali apriboti, įtakoti nevyriausybinių organizacijų veiklą bei autonomiją. Dar vienas iš iššūkių – skirtingi partnerių požiūriai į finansavimą. Bendradarbiavimas gali būti suvaržomas, kuomet skiriasi partnerių tikslai, finansiniai ištekliai ar viena iš šalių nenori dalintis su partneriais turimais resursais (Gazley, 2010). Konfliktai gali kilti tarp partnerių, kuomet nėra lygių galimybių pasinaudoti finansinėmis lėšomis, esti skirtingi požiūriai į problemų sprendimus, nelygios galimybės apibrėžiant problemą, teikiant jos sprendimo būdą.

Kito autoriaus teigimu (Coston, 1998, p. 363) nevyriausybinių ir viešojo sektorių santykiai gali pasiekti kraštutinius – nuo „represijos iki konkurencijos“ viename gale, iki „varžymosi, bendradarbiavimo ir padėjimo viena kitai“ kitame gale. Siekiant aiškiau suvokti ką autorius nori pasakyti tokiomis sąvokomis, verta tai paanalizuoti plačiau. Represija ir konkurencija egzistuoja tuomet, kai viešasis sektorius suvaržo NVO veiklą teisiniu reglamentavimu ir kitomis priemonėmis. Šio bendravimo logika yra tokia, kad NVO laikoma valstybės konkurente teikiant paslaugas visuomenei. Pasak autoriaus teorija, konkurencija gali būti ekonominė arba politinė. Viešasis sektorius į konkurenciją paslaugų teikime žiūri teigiamai, kadangi tokiu būdu skatinami rinkos pokyčiai. Tačiau politinę konkurenciją iš NVO pusės, viešasis sektorius laiko kaip neigiamą reiškinį, kadangi NVO gali kritikuoti valdžios vykdomą politiką. Paradoksalu, tačiau NVO į ekonominę konkurenciją žiūri neigiamai, o į politinę teigiamai. Toks reiškinys reiškia, kad „politinė konkurencija yra neigiamas reiškinys, kadangi nėra maksimizuojama konflikto dalyvių veiklos efektyvumas ir veiksmingumas ir dėl to nukenčia paslaugų gavėjai“ (Coston, 1998, p. 365).

Bendradarbiavimo sutarties sudarymas laikomas pragmatišku variantu viešajam sektoriui, kadangi tokiu būdu yra perduodamas viešųjų paslaugų teikimas nevyriausybinėms organizacijoms, tačiau tuo pačiu išlaikomas pagrindinis vaidmuo procese (Kramer, 1981, p. 859). Kita vertus, viešajam sektoriui bendradarbiaujant su NVO, pastarosios tokiaame procese gali prarasti legitimumą, kadangi valstybinis sektorius naudodamasis finansiniais ištekliais gali kontroliuoti NVO veiklą (Coston, 1998). Galima suprasti, kad viešajam sektoriui perleidžiant paslaugų teikimą, kokių pats nepajėgia teikti, nevyriausybinėms organizacijoms, vis tiek lieka atsakingas už tai, kad šios paslaugos būtų tinkamai suteiktos visuomenei.

Viešojo valdymo mechanizmas suteikia didžiąją lėšų dalį NVO, „palikdamas laisvę“ apsisprendžiant kaip bus efektyviausiai suteikiamos paslaugos visuomenei, – tokį veiklos bendradarbiavimą galima prilyginti „vairavimui“ ir „irklavimui“ (Osborne, Gaebler, 1992). „Vairavimas“ suprantamas kaip politikos nustatymas, o „irklavimas“ siejamas su dėmesio sutelkimu ties viena problema ir jos išsprendimu. Kai paslaugų teikimas yra perduodamas NVO, piliečiai turi galimybę patys rinktis paslaugų tiekėją, tokiu būdu tarp NVO sukeliama konkurencija, kurios metu auga paslaugų kokybė.

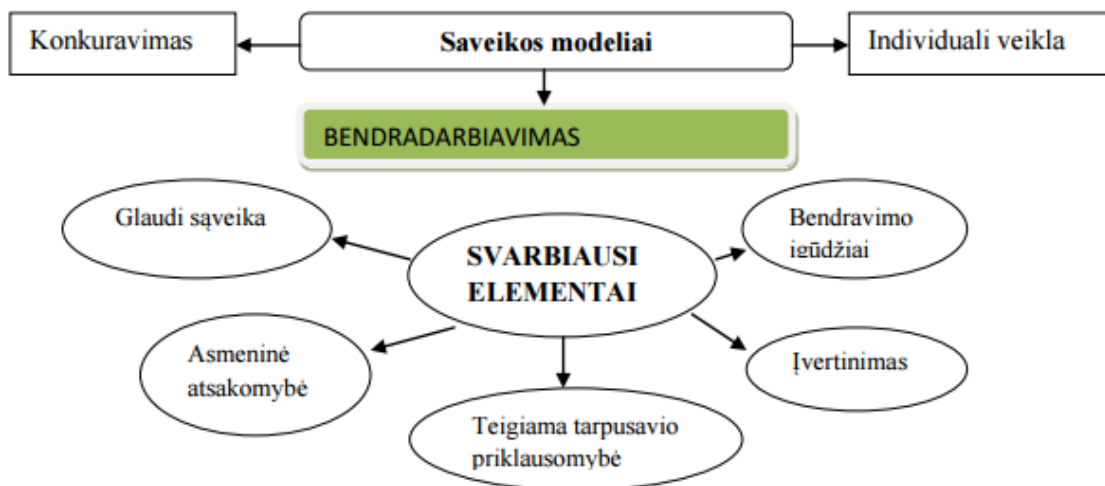
Kitas svarbus akcentas – palankus teisinis reglamentavimas valstybėje. Galima nustatyti „sėkmės formulę“ viešojo ir nevyriausybinių sektorių institucijų tarpusavio bendradarbiavimui: palanki politika, teisinis reglamentavimas ir reguliavimas. Teigiama yra tai, kad kuo daugiau paliekama laisvės sprendžiant klausimus pačioms NVO, kokiomis tikslingiausiomis priemonėmis ir būdais panaudoti gautas lėšas, veikti nevaržomam teisinių prielaidų, yra geriausia paskata augti trečiajam sektoriui (Clark, 1991).

2.2. Bendradarbiavimo būdai Lietuvoje

Išanalizavus mokslinę literatūrą, galima išskirti tokias bendradarbiavimo ir partnerystės sampratas:

- „Bendradarbiavimą galima suvokti kaip ypatingą veiklos rūšį, kai ši veikla atliekama dalyvaujant keliems vykdytojams, valdymo subjektams, institucijoms, sistemoms ar net valstybėms“ (Puškorius, 2007, p. 30).
- „Bendradarbiavimas – tai darbas kartu, sujungus intelektines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas“ (Straubergaitė, Jocius, 2008, p. 192).
- Partnerystė – dinamiški santykiai, kuriuose atsiskleidžia abipusis sutarimas, betarpiška komunikacija, supratimas, lygiateisiškumas, atsakomybė tarp viešojo ir nevyriausybinių sektoriaus, sprendimų priėmimo procesuose (Brinkerhoff, 2002).

- „Partnerystės principas leidžia privačiam nevyriausybiniam ir valdžios sektoriams išnaudojant unikalų kiekvieno jų pobūdį, misijas, kompetencijas, išteklius ir galimybes sujungti jas į kryptingą ir subalansuotą bendruomenės problemų paiešką bei sprendimą“ (Petrauskienė, Raipa, 2007, p. 247).
- „Tarpsektorinis bendradarbiavimas – tai vienas kitą papildantis bendradarbiavimas tarp valdžios, valstybinių institucijų (sveikata, švietimas, aplinka, kultūra, sportas, ir kt.), visuomenės, nevyriausybinių organizacijų, verslo ir žiniasklaidos“ (Miginis, Ulozas, 2012, p. 22).

3 pav. Pagrindiniai bendradarbiavimo elementai

Šaltinis: S. Raižienė, 2000, p. 29.

Bendradarbiavimo sąveikoje išryškėja svarbiausi elementai (žr. 3 pav.). Visuma ypatybių veikia bendradarbiavimo procesą: asmeninė šalių atsakomybė, teigiama jų tarpusavio priklausomybė, glaudi šalių sąveika įvertinant vienas kito bendravimo įgūdžius. Galima daryti išvadą, kad bendradarbiavimas yra įvairialypis procesas, kuris turi būti nuolat tobulinamas atstovaujamų sektorių narių ir užtikrinamas partnerystės savitarpiskumo nuostatomis visuomenių aktualijų išsprendimui. Tam, kad viešojo valdymo institucijos pajėgtų patenkinti pilietinės visuomenės poreikius, nevyriausybines organizacijas tampa piliečių interesų reiškėjomis ir įgyvendintojomis – vykdomas tarpusavio sektorių bendradarbiavimas. Lietuvos viešojo sektoriaus institucijų ir NVO tarpusavio bendradarbiavimas yra įtvirtintas Lietuvos respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyta, kad bendradarbiavimas įgyvendinamas tokiais būdais:

- 1) teikiant informaciją nevyriausybiniams organizacijoms apie viešojo sektoriaus (valstybės ir savivaldybių institucijų) planuojamas veiklas;
- 2) konsultuojantis su nevyriausybiniams organizacijomis ir prireikus kuriant bendras darbo grupes konkrečioms klausimams spręsti;
- 3) finansuojant nevyriausybinių organizacijų programas, projektus ir iniciatyvas.

Žvelgiant į ne teisinę bazę, o į mokslinę literatūrą, joje taip pat išskiriami tarpusavio bendradarbiavimo būdai tokie, kaip: suinteresuotų šalių komunikacija ir informacijos teikimas, konsultavimas ir aktyvus įsitraukimas (Organization for Economic Cooperation and Development, 2001; International Centre for Not-for-Profit Law, 2010).

Verta paminėti ir tai, kad ratifikavus Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymą, atsirado vienas naujas dalykas – nevyriausybinių organizacijų taryba, kurios veiklą taip pat galima priskirti prie bendradarbiavimo tipo. NVO taryba yra patariamoji institucija užtikrinanti NVO dalyvavimą ir įgyvendinimą trečiojo sektoriaus plėtros politikos. Įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog NVO taryba gali teikti siūlymus dėl: NVO plėtros ir politikos įgyvendinimo, dėl nevyriausybinių organizacijų programų finansavimo prioritetų, bei viešai skelbti NVO būklės Lietuvoje ataskaitą kas dvejus metus. Remiantis atliktu tyrimu (VŠĮ „NVO teisės institutas“, 2015, p. 46) paaiškėja, kad tokioje sukurtoje bendradarbiavimo platformoje, kyla problema dėl valdžios ir nevyriausybinių organizacijų atstovų delegavimo į NVO tarybą. Pastebima, jog sukuriama terpė teisės aktų nurodymų interpretacijoms, nes nėra išsamiai apibrėžti subjektai, turintys teisę deleguoti NVO atstovus į NVO tarybą, pasekoje to, darytina išvada, kad valdžios ir nevyriausybinių organizacijų atstovų delegavimo principai – tobulinta sritis ateičiai.

Nevyriausybiniis ir viešasis sektoriai yra skirtingi. Valdžios sektoriuje esti tiksli hierarchinė struktūra, veiklos procedūros, kurios nustatytos teisės aktų normomis, standartizuoti darbo metodai, sudėtingos permainų ir pokyčių procedūros, pastovus finansavimo šaltinis. Tuo tarpu nevyriausybiniis sektorius apjungia nepriklausomas organizacijas, kurios siekia ne pelno sau, veikia pagal nehierarchinę struktūrą ir yra nevaržomos procedūrinių taisyklių, kuriasi vardan bendruomenės narių poreikių įgyvendinimo, nes tiesiogiai deklaruoja visuomenė lūkesčius valstybei, kas rodo, jog yra „lankstesnės“. Tokie skirtumai prelinuoja tarpsektorinio bendradarbiavimo sunkumus.

Remiantis Europos Sąjungos šalių apžvalga (Kavaliauskaitė, 2011, p. 2), kurioje aptartas valstybės funkcijų delegavimas nevyriausybiniems organizacijoms, pastebima, kad bendradarbiavimas tarp viešojo sektoriaus institucijų ir NVO yra įvairus, atsižvelgiant į šalies tradicijas ir teisinio reguliavimo praktiką. Kiekviena valstybė pasirenka bendradarbiavimo modelį, kuris dar priklauso ir nuo pačių NVO bendro požiūrio delegavimo per skėtines organizacijas.

Kai kuriose valstybėse akcentuojamas viešojo ir visuomeninio (dar vadinamo, trečiojo) sektoriaus bendradarbiavimas su valstybės (savivaldybių) institucijomis vykdant visuomenei naudingą veiklą, teikiant viešąsias paslaugas (Bulgarija, Airija, Slovėnija, Vengrija). Neretai NVO ir vyriausybės santykiai įtvirtinami gerosios praktikos kodeksuose bei susitarimuose (angl. compact) (Bulgarija, Estija, Jungtinė Karalystė). Kitose valstybėse pabrėžiamas valstybinių funkcijų delegavimas NVO tam tikrose srityse (Latvija, Lenkija, įskaitant ir Lietuvą) (Kavaliauskaitė, 2011, p. 2).

Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros koncepcijoje nurodyta, jog pačioje valstybėje būtų palanki terpė sukurti NVO veiklai plėtoti, kas priklauso nuo daugelio veiksnių ir tarpsektorinio bendradarbiavimo būdų mechanizmų. Vienas iš pagrindinių NVO požymių yra veikla visuomenės labui, kuri galima pritaikyti ir vietos savivaldybių institucijoms. Savivaldos lygmenyje įgyvendinamas demokratijos principas: „visi veiksnūs piliečiai turi lygias teises ir galimybes dalyvauti bendruomenės reikalų valdyme. Valdžia demokratinėse valstybėse turi būti kuo arčiau gyventojų, ir gyventojai turi turėti kuo platesnes teises bei galimybę įgyvendinti jas, kiek tai leidžia atstovaujamosios demokratijos forma“ (Novikovas, 2005, p. 62). Todėl galima daryti išvadą, kad būtent savivaldybių ir nevyriausybinų organizacijų tvarus bendradarbiavimas vienas iš veiksnių, kuris įtakoja NVO sektoriaus plėtrą, ir galiausiai kokybiškų bei efektyvių socialinių paslaugų teikimą visuomenei.

Remiantis Bučaitė, Ambotaite–Mazeliauskiene (2005, p.75), iškyta problemos bendradarbiavimo sąveikoje Lietuvoje, kadangi yra nepakankamas teisės aktuose įtvirtintas bendradarbiavimo būdų naudojimas, ir susiduriama su egzistuojančia bendravimo kultūros tradicija, siauru partnerių pusių pažinimu. Vadovaujantis Pilietinės visuomenės instituto parengtos „Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimo“ ataskaitos duomenimis (2015), kurie buvo gauti iš 2013 metų savivaldybių viešai patalpintų veiklos ataskaitų galima išskirti tokius sunkumus, su kuriais susidūrė savivaldybės ir NVO bendradarbiavimo procesuose:

1. Mažai informacijos apie konkrečius atvejus ir bendruomenes, kurių labai būtų priimami vieni ar kiti sprendimai.
2. Telkiamasis į rezultatus, o ne į problemos sprendimo procesą (suteiktas finansavimas, patalpos, surengti mokymai ir pan.).
3. Nėra gyventojų galutinio rezultato įvertinimo ir pozicijos nagrinėjamų problemų atvejais.
4. Nėra rezultatų įvertinimo procedūrinių taisyklių.
5. Bendradarbiavimo su piliečiais ir NVO proceso supratimas vertinamas kaip formali procedūra.
6. Trūksta funkcijų pasidalijimo bendrų metodų.
7. Nevyriausybinių sektoriaus organizacijų silpna finansinė bazė: nestabilios pajamos, kas preliminaruoja tai, jog reikia rūpintis „išgyvenimu“, o ne pilnavertiškai dalyvauti sprendimų priėmimo procesuose.
8. Didžiausiais bendradarbiavimo trukdžiais laikomos kitai pusei priskiriamos savybės ir noras dominuoti sprendimų priėmime.
9. Stinga savitarpiškumo nuostatų laikymosi.
10. Žmogiškųjų išteklių trūkumas nevyriausybiniuose organizacijose.

11. Stagnacija vienas kito pažinimo procese: valdžios sektoriaus atstovams stinga motyvacijos pažinti NVO sektorių, išskyla stereotipinio požiūrio į NVO grėsmė.

Valstybės valdžios institucijų ir NVO partnerystė leidžia lanksčiai reaguoti į visuomenines problemas, sėkmingas sektorių bendradarbiavimas sudaro galimybes novatoriškiau spręsti problemas:

- visuomeninės problemos sprendžiamos įvairesniais būdais, imamasi efektyvesnių priemonių;
- apie problemas sužinoma tuomet, kai jos dar neįsisenėja;
- sprendžiamos mažai žinomos, ne tokios populiaros problemos;
- NVO žmonėms patrauklesnės, visuomenės pritarimas greitesnis, tokiu būdu stiprinama demokratija šalyje, nes daugiau dėmesio bus skiriamas problemos įgyvendinimo rezultatui, o ne procesui;
- naudingas bendradarbiavimas sprendžiant problemas turi būti orientuotas į lygiateisę partnerystę, be požiūrio, jog NVO tik valdžios organų užduočių vykdytojai (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2015, p. 21).

Apibendrinat galima pabrėžti tai, kad vietos savivaldos ir NVO bendradarbiavimo sintezėje trūksta aiškios bendradarbiavimo vaidmenų sampratos, tarpusavio pagarbos, nenutrūkstamo bendravimo visose socialinių paslaugų teikimo stadijose. Nevyriausybiniams organizacijoms teikiama finansinė ir kita parama, jos įtraukiamas į vietos bendruomenės reikalus. Tik pastebima, jog bendradarbiaujančios pusės ne iki galo tinkamai suvokia viena kitos vaidmenį partnerystės procese.

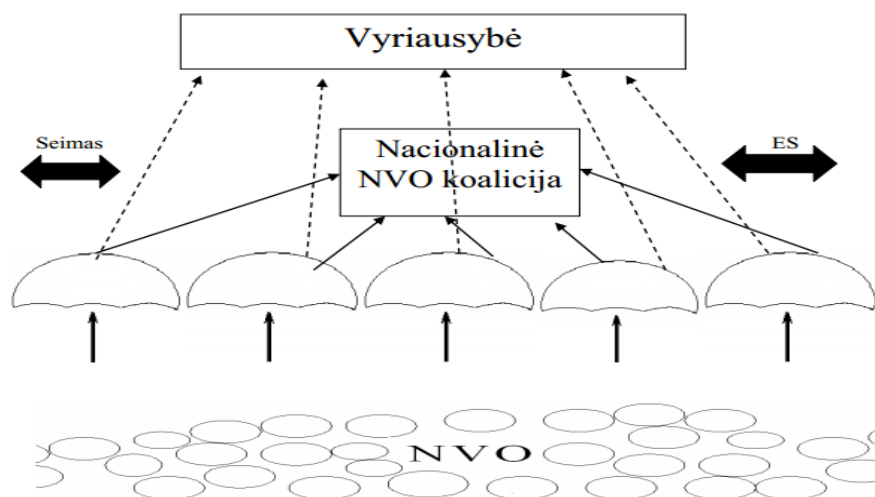
Sujungdamos tarpusavio jėgas, nevyriausybinių organizacijos gali priimti problemų sprendimo būdus, pasirinkti tinkamus ir efektyvius metodus vietos ir valdžios institucijoms deleguoti bendrą nuomonę konkrečiu klausimu. Taigi, svarbus reiškinys yra ir bendradarbiavimo tarp pačių NVO veiklos pobūdis, kurį galima skirstyti į bendradarbiavimą skėčio viduje ir skėčio išorėje (žr. 4 pav.).

Bendradarbiavimas skėčio viduje	Bendradarbiavimas skėčio išorėje
Apsikeitimas informacija	Organizuotas atstovavimas ir bendradarbiavimas su valdžios institucijomis
Konsultavimas	Bendros veiklos viešinimas
Strategijų kūrimas	Bendradarbiavimas su „skėčių skėčiais“ nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyje
Bendrų veiklų įgyvendinimas	
Kvalifikacijos kėlimas	
Veiklos priežiūra	

4 pav. Bendradarbiavimo tarp nevyriausybinių organizacijų veiklos pobūdis

Šaltinis: Šilinskytė, 2013, p. 685.

Efektyviausia kai nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja su vietos savivalda per skėtines NVO, nes suvienytas atstovavimas padeda lengviau perteikti vieningą nuomonę vietos lygmens institucijoms, pasekoje priimami objektyvesni sprendimai. Nevyriausybinės organizacijos savo interesus gina, deleguoja ir atstovauja vieningą nuomonę per nacionalines, vietines skėtines organizacijas (žr. 5 pav.).

5 pav. NVO koalicijos modelis

Šaltinis: Navickas, 2014, p. 16.

Lietuvoje 2009 gruodžio 16 dieną pasirašytas Nacionalinių nevyriausybinių organizacijų asociacijų bendradarbiavimo susitarimo protokolas, kuriuo siekiama kryptingai užtikrinti nevyriausybinių sektoriaus plėtrą ir tinkamai atstovauti savo interesus valstybės valdžios institucijose. Iš pateikiamo paveikslėlio matoma, kad tik susijungdamos NVO deleguoja savo interesus viešojo valdymo organams, o tokiu būdu kuria ir įgyvendina nevyriausybinių organizacijų plėtrą.

2014 metų spalio mėnesio 16 d. devynios Lietuvos Nacionalinės skėtinės nevyriausybinių organizacijų asociacijos pasirašė Asociacijos sutartį, pagal kurią suformuojama Nacionalinė NVO koalicija. Tokiu būdu veikiama bendram labui – stiprinamas trečiasis sektorius, pilietinė visuomenė ir įgyvendinamas NVO plėtros įstatymas.

2.3. Bendradarbiavimo aspektai vykdant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje

Šalies valdymo strateginiuose dokumentuose tokiuose, kaip Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ ir 2014-2010 metų Nacionalinės pažangos programoje pažymimas demokratinės pilietinės visuomenės stiprinimo būtinumas ir tokios bendruomenės narių įsitraukimo į valstybės reikalų sprendimo procesą svarba. Reikia pastebėti, kad „Lietuva 2030“ yra pirmoji valstybės strategija, kurios idėjos kilo iš visuomenės, o strategijoje išskirtos trys pažangos sritys – visuomenė, ekonomika ir valdymas. Taip pat pažangos strategijos 5 straipsnio 6 poskyryje yra išreikštas siekis, jog

Lietuvos „bendruomenėms ir nevyriausybinėms organizacijoms suteiktos galios remiantis subsidiarumo principu pačioms spręsti daugumą su jomis susijusių klausimų“, kas įrodo, jog šalis siekia to, kad jos visuomenė įsitrauktų į viešojo politikos formavimo procesą. Galima daryti išvadą, kad nustatytas svarbus nevyriausybinių organizacijų vaidmuo – įtraukti visuomenę į valstybės valdymo procesus priimant sprendimo priėmimą kartu ir ją įgalinti, o tai yra trečiojo sektoriaus plėtros priemonės. Pasak Baršauskiene, Butkevičiene, Vaidelyte (2008, p. 25) „nevyriausybines organizacijas ir jų plėtra yra neatsiejama ne tik Lietuvos istorinės praeities, bet ir ateities vizijos dalis“.

Viešųjų paslaugų teikimas turi būti perduotas NVO, privataus sektoriaus segmentui išskyrus tas, kurių jos negali vykdyti. Tarp sektorių turi atsirasti pasitikėjimo mainai, kuriuos galima pavaizduoti grafiškai (žr. 6 pav.). Institucinių tinklų sąveikoje, atsiranda abipusiškumas siekiant bendrų tikslų.

6 pav. Loginė pasitikėjimo instituciniuose tinkluose kūrimo schema

Šaltinis: Bučaitė, Ambotaitė-Mazeliauskienė, 2005, p. 78.

Nevyriausybines organizacijas, kurios atstovauja trečiąjį sektorių išsiskiria tuo, kad yra jas vienijančių narių ir visuomenės grupių interesų atstovės, teikdamos paslaugas veikia mažesnėmis sąnaudomis, sprendžia opias visuomenines problemas, kartu sutelkdama piliečius ir įgalindama juos priimti atsakomybę už visuomenės reikalus (Gineitienė, Vaidelytė, Vaisvalavičiūtė, 2010, p. 191). Vadovaujantis Vyšniauskytės-Rimkienės, Motiečienės, Varžinskienės (2013) straipsniu, kuriame nurodyta, jog tarpsektorinis bendradarbiavimas tampa vis reikšmingesniu sprendžiant socialinės rizikos šeimų problemas (akcentuota sveikatos problema). Tačiau visuomenėje susiduriama su daugeliu socialinių problemų, vieną iš tokių galima paminėti – smurto artimoje aplinkoje problema, kuri taip pat kvestionuoja tarpsektorinį bendradarbiavimą.

Viena iš šiandieninės visuomenės problemų – smurtas artimoje aplinkoje. Ši problema horizontali, tad jos įgyvendinimo mechanizmui sukurti turi būti pasitelkiamas tarpžinybinis bendradarbiavimas. Svarbūs partnerystės aspektai ir galimybės bendrų veiksmų planavime,

koordinavime, įgyvendinime bei prevencijos priemonių įgyvendinime. Tad įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje turi veikti tarpsektorinė partnerystė. Remiantis „Nevyriausybinių organizacijų ir valstybinio sektorių bendradarbiavimo“ studija, kurioje yra pateikiamos 2014-2020 m. struktūrinės paramos prioritetai ir veiklos, kuriose turi būti įtrauktos NVO, nustatyta, kad vienas iš veiklos prioritetų yra „socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su smurtu“ (Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras, 2014, p. 31), o tiesioginė iniciatyva NVO veiklos bendradarbiavimo procesui – kompleksinių paslaugų teikimas šeimoms kovojant su smurtu artimoje aplinkoje ir visuomenės švietimas apie smurtą bei jo nepakantumo ugdymą. Tad toliau būtų tikslinga panagrinėti šios problemos mastą, įstatyminę bazę Lietuvoje ir sampratą, norint atskleisti kaip NVO bendradarbiauja su viešojo valdymo institucijomis įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje.

2.3.1. Smurto artimoje aplinkoje samprata Lietuvoje

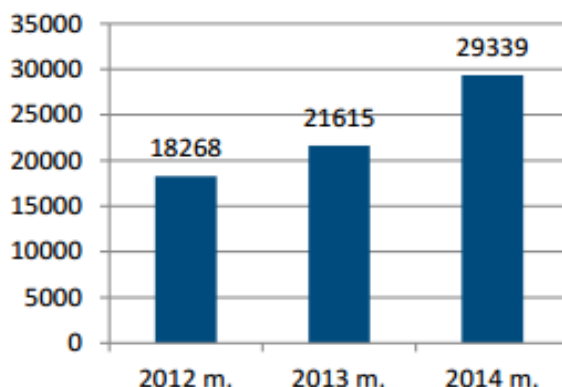
Smurtas neigiamas reiškinys egzistuojantis visuose socialiniuose sluoksniuose. Bendros smurto ar smurto artimoje aplinkoje sąvokų apibrėžčių moksliniame diskurse nėra. Remiantis Sniečkumi (2013, p. 11), smurtą galima suprasti kaip nukreiptą prieš kitą asmenį jėgos panaudojimą ar tik grasinimą panaudoti tokius veiksmus, o visa tai priveda prie asmens sužalojimo, mirties; siekimas fiziškai sužaloti kitą asmenį. „Kartais smurto šeimoje sąvoka yra vartojama tik prievartos prieš moteris atvejais, tačiau dažniausiai ji atspindi kaltininko ir aukos, kuriuos sieja ilgalaikis ryšys, santykius“ (Palavinskienė, 2010, p. 413). Žvelgiant pasaulinę praktiką, galima išskirti tai, kad 1993 metais Jungtinių Tautų generalinė asamblėja priėmė Deklaraciją dėl smurto prieš moteris panaikinimo ir pastarojoje smurtas prieš moteris buvo suvokiamas kaip bet kokie smurtiniai veiksmai, kurie padaro ar lemia fizinę, seksualinę, psichologinę žalą, įskaitant grasinimus, prievartą bei laisvės atėmimą.

Smurto paplitimo mastai analizuojami Europos Sąjungos atsakingų institucijų. Remiantis naujausio Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūros (toliau FRA) tyrimo rezultatais, kurie buvo paskelbti 2014 metais, smurto problema akivaizdi: 43 proc. apklaustųjų iš ES valstybių narių patyrė psichologinį intymaus partnerio smurtą (Lietuvoje – 51 proc.); tarp moterų, patyrusių fizinį partnerių smurtą ES vidurkis buvo 20 proc., o Lietuvoje – 24 proc.; 7 proc. moterų patyrė seksualinę prievartą (4 proc. Lietuvoje). FRA duomenys atskleidė, kad, daugelis Lietuvos nukentėjusiųjų į teisėsaugą dėl patirto smurto nesikreipia: 30 proc. nukentėjusiųjų gėdijasi (ES vidurkis – 14 proc.), 47 proc. pačios sprendė problemą (ES vidurkis – 39 proc.), 27 proc. bijojo atsakomųjų smurtautojų veiksmų (ES vidurkis – 13 proc.) (European Fundamental Rights Agency, 2014). Lietuvos Respublikoje, atsižvelgiant į tarptautinę praktiką, rekomendacijas, smurto paplitimo mastus, smurtas artimoje aplinkoje buvo priskirtas prie visuomeninę reikšmę turinčių veikų, ir pasekoje to, 2011 metais buvo priimtas Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas (toliau Apsaugos nuo

smurto artimoje aplinkoje įstatymas). Pastarojo įstatymo tikslas pateiktas 1 straipsnio 1 dalyje: „ginti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje“ ir „greitai reaguoti į iškilusią grėsmę, imtis prevencijos priemonių, taikyti apsaugos priemones ir teikti tinkamą pagalbą“. Verta paminėti, kad pagal Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, smurtas artimoje aplinkoje nebepriskiriamas privataus kaltinimo bylų kategorijai, vadinasi, jog nustatius smurto artimoje aplinkoje faktą, pradedamas ikiteisminis tyrimas nepriklausomai nuo to, ar yra smurtą artimoje aplinkoje patyrusio asmens skundas, ar jo nėra.

Nagrinėjant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą galima pastebėti, kad įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje smurto apibrėžtis pateikiama ir suprantama kaip: „veikimu ar neveikimu asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio asmuo patiria fizinę, materialinę ar neturtinę žalą“. Minėtame įstatyme taipogi nustatytos smurto artimoje aplinkoje subjektų teisės ir atsakomybė, prevencijos priemonių įgyvendinimas, kompleksinės pagalbos smurto artimoje aplinkoje atveju teikimą ir apsaugos priemonių smurtą patyrusiam asmeniui taikymą, bei kartu su kitais nacionaliniais teisės aktais šis įstatymas reglamentuoja ir vaiko apsaugą nuo smurto. Smurtą artimoje aplinkoje patiriantiems žmonėms yra reikalinga įvairi pagalba: socialinė, psichologinė, teisinė, o tokios pagalbos poreikis „įjungia“ įvairių sričių tarnybų veiklą. Vertinant nukentėjusiųjų situaciją individualiai, kiekviena institucija įgyvendina skirtingas funkcijas bei veiklas. Būtent šiame momente ir atsiranda viešojo sektoriaus institucijų ir NVO bendradarbiavimas apsaugant asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje.

Tikslinga pradžioje apžvelgti smurto artimoje aplinkoje statistinius duomenis įvertinant problemos mastą Lietuvoje. Analizuojant susistemintus Policijos departamento duomenis (žr. 6 pav.), galima daryti išvadą, kad, deja, kasmet užregistruojama vis daugiau pranešimų apie smurtą artimoje aplinkoje.

7 pav. Policijoje užregistruoti pranešimai apie smurto artimoje aplinkoje įvyki

Šaltinis: Policijos departamentas, 2014, 3 pranešimo skaidrė.

Pagal pateiktus Policijos departamento duomenimis galima išskirti (žr. 7 pav.), kad 2012–2014 metais įvykdytų nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje, vidurkis sudarė apie 10 proc. visų nusikalstamų veikų, o dažniausiai smurtą artimoje aplinkoje patyrė moterys (apie 80 proc. visų nukentėjusiųjų) (žr. 8 pav.) .

Nukentėjusieji			
2013 m.		2014 m.	
moterys	8322	moterys	8342
vyrų	1128	vyrų	1363
vaikai	739	vaikai	694

8 pav. Nukentėjusieji lyčių pagrindu

Šaltinis: Policijos departamentas, 2014, 5 pranešimo skaidrė.

Tuo tarpu asmenys, įtariamai padarę minėtas nusikalstamas veikas pagrinde buvo vyrai, o tai sudaro apie 90 proc. visų įtariamųjų (žr. 9 pav.).

Įtariamieji			
2013 m.		2014 m.	
moterys	501	moterys	556
vyrų	8151	vyrų	8290
vaikai	62	vaikai	48

9 pav. Įtariamieji lyčių pagrindu

Šaltinis: Policijos departamentas, 2014, 6 pranešimo skaidrė.

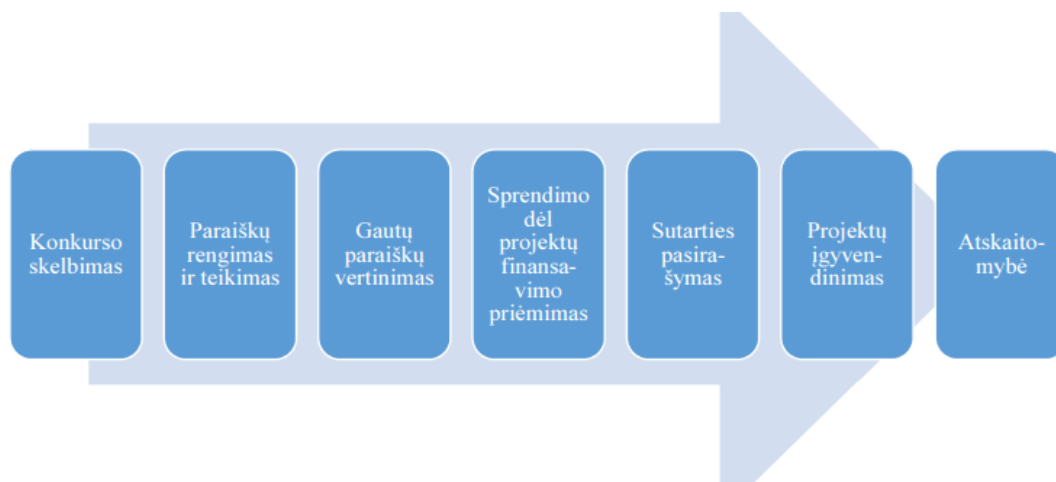
Pateiktos situacijos tendencija rodo, jog smurto artimoje aplinkoje problema aktuali šiandieninio gyvenimo peripetijose, todėl galima daryti išvadą, kad visuomeninė problema – smurtas artimoje aplinkoje pripažinta kaip valstybės ir jos piliečių problema, ir dėl to jos sprendimas inkorporuotas į Lietuvos teisinę sistemą. Akivaizdu, jog smurtas yra ne tiek socialinė problema, bet žmogaus teisių pažeidimas, kurio prevencija ir užkardymas yra tinkamas valstybės įgaliotų institucijų, nevyriausybinių organizacijų, kompetencijos, jų veiklos efektyvumo bei piliečių įgalinimo procesas.

2.3.2. Specializuotų pagalbos centrų funkcijos įgyvendinat apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje

Nevyriausybiniams organizacijoms kryptingai dirbant savo veiklos srityse, atstovaujami visuomenės interesai ir iškeliamos socialinės problemos.

Dažnai NVO pristatomos kaip lygiavertis ar net pranašesnis veikėjas visuomenės problemų sprendimo klausimais už valstybės institucijas dėl savo lankstumo organizuojant ir vykdant veiklą, paslaugų pigumo, mobilumo „teikiant visuomenei įvairias socialines paslaugas ir stiprinant socialinę sanglaudą“, taip pat dėl artimo kontakto su bendruomene, leidžiančio greičiau užmegzti „ryšį su pažeidžiamiausiomis socialinėmis grupėmis“ teikiant „joms veiksmingą pagalbą (Banevičiūtė, 2013, p. 157-158, cit. Vorevičienė, Butkevičienė, 2015, p. 76).

Tad nevyriausybines organizacijas, įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, yra pasitelkiamos valstybės institucijų teikiant kompleksinę pagalbą šios problemos tikslinei auditorijai. Remiantis Lietuvos Respublikos valstybine smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 485 „Dėl Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programos patvirtinimo“, nevyriausybines organizacijas pasitelkiamos kaip lygiavertės partnerės bendradarbiavimo procese ir vienas iš programos tikslų, pateikiamų 13 straipsnyje: „tobulinti kompleksinės pagalbos teikimo smurtą patyrusiems asmenims mechanizmą, pagrįstą valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, kitų įstaigų, organizacijų ir visuomenės bendradarbiavimu“. Šiam tikslui įgyvendinti valstybė pasitelkia nevyriausybinių organizacijų pagalbą, įteisina specializuotos pagalbos centrų mechanizmą. Remiantis Nevyriausybinių sektoriaus plėtros tyrimo ataskaita (UAB „Eurointegracijos projektai“, 2014, p. 32), valstybinės institucijos dažniausiai nustato panašią nevyriausybinių organizacijų finansavimo seką ir principus (žr. 10 pav.).

10 pav. NVO finansavimo schema

Šaltinis: UAB „Eurointegracijos projektai“, 2014, p. 32.

Matoma, kad, po socialinių paslaugų poreikio vertinimo, visų pirma, skelbiamas konkursas, jis rengiamas, sprendžiami finansavimo klausimai ir, galiausiai, sudaroma sutartis. Nevyriausybines

organizacijos įgyvendina projektą, o lieka atskaitingos viešojo valdymo institucijai, inicijavusiai konkursą.

Lietuvoje specializuotą kompleksinę pagalbą nuo 2012 metų teikia konkurso būdu atrinktos nevyriausybines organizacijos paskirstytos pagal savivaldybes. Specializuotų pagalbos centrų projektų atrankos konkurso organizavimo 2016-2018 metais nuostatų 3 punkte, patvirtintuose Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. A1-751 nurodyta, kad konkurse gali dalyvauti nevyriausybines organizacijos, kurios turi ne mažesnę kaip 3 metų specializuotos kompleksinės pagalbos teikimo smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims patirtį. 2016 metais 17 organizacijų teikia tokio pobūdžio pagalbą. Pagal Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. A1-750 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gegužės 7 d. įsakymo nr. A1-227 „Dėl specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašo patvirtinimo pakeitimo“, specializuota kompleksinė pagalba (toliau SPC) suprantama, kaip trumpalaikės, ilgalaikės pagalbos teikimas aukai nuo smurto artimoje aplinkoje. Tokia pagalba apima įgalinimą, informavimą, konsultavimą, tarpininkavimą, specializuotą psichologinę, teisinę pagalbą bei pagalbą rengiant dokumentus. Specializuotos pagalbos teikimas vykdomas dviem būdais: tuomet, kai asmuo, kuris patyrė smurtą artimoje aplinkoje pats savarankiškai kreipiasi į SPC arba kai centro darbuotojai patys susisiekiama telefonu ar kitomis priemonėmis su smurtą artimoje aplinkoje patyrusiu asmeniu, prieš tai gavę informaciją iš policijos apie tokį atvejį ir pagal pateiktus aukos duomenis, pagal galimybes nedelsdamas, bet ne vėliau kaip kitą SPC darbo dieną po informacijos gavimo, susisiekę jam pasiūlo specializuotą kompleksinę pagalbą. Su asmeniu, kuris patyrė smurtą, sudaromas veiksmų ir pagalbos priemonių planas. Atsižvelgiant į kiekvieną situaciją individualiai, prireikus SPC gali bendradarbiauti su: savivaldybių įstaigomis, seniūnijomis ar kitomis NVO, kurios gali suteikti apnakvindinimo, apgyvendinimo ar kitas būtinas paslaugas, su policija, sveikatos priežiūros įstaigomis, teisinę pagalbą teikiančiomis įstaigomis ir institucijomis ir kt. Svarbiausias bendradarbiavimo aspektas išryškėja tada, kai smurto artimoje aplinkoje atveju atsiranda vaikai kaip liudininkai, kaip gyventojai smurtaujančioje aplinkoje, kaip tiesioginės smurto aukos. Tokiais išvardintais atvejais SPC darbuotojai nedelsdami, ne vėliau kaip kitą SPC darbo dieną po informacijos paaiškėjimo momento praneša apie tai Vaiko teisių apsaugos skyriui ir policijai, jeigu smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo į SPC kreipėsi savarankiškai. Tačiau, vadovaujantis Lietuvos Respublikos 2014 metų Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus pažyma „Dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nuostatų, susijusių su nepilnamečių smurto artimoje aplinkoje aukų apsauga, taikymo praktikoje problemų bei jų įtakos vaiko teisių apsaugos užtikrinimo efektyvumui“, galima pastebėti, kad apsaugos ir pagalbos vaikui, nukentėjusiam nuo smurto artimoje aplinkoje, užtikrinimas nepakankamas: specializuoti pagalbos centrai dažniausiai pagalbą teikia suaugusiems, negu vaikams.

Remiantis Specializuotų pagalbos centrų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2011 m. gruodžio 19 d. įsakymu „Dėl Specializuotų pagalbos centrų programos patvirtinimo“, kurios 6 straipsnyje nurodyta, jog 2014 metais SPC užregistruota 8,8 tūkst. asmenų, kurie kreipėsi pagalbos dėl smurto artimoje aplinkoje, o pagalbą gavo 8,3 tūkst. asmenų (94 proc.). 2015 m. buvo užregistruota 11432 smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys, iš kurių pagalbą gavo 10591 asmuo. Daugiausiai buvo suteikta informavimo bei konsultavimo paslaugų – 17018, psichologinė pagalba – 4226, teisinė pagalba – 2540 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016, p.75). Specializuotų pagalbos centrų veiklą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Tobulinant specializuotos pagalbos teikimo mechanizmą, Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 5,7,8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad specializuoti pagalbos centrai pagalbą teikia visą parą.

Vadovaujantis Žmogaus teisių stebėjimo instituto atliktu tyrimu (2014, p. 15-16) nustatyta, jog patys nukentėjusieji nuo smurto artimoje aplinkoje specializuotų pagalbos savo patirtį specializuotuose pagalbos centruose vertina skirtingai, tačiau esti tendencija tokia, kad dauguma iš apklaustųjų suteiktą SPC pagalbą įvertino teigiamai. Respondentai nurodė, kad jiems buvo suteikta reikalinga informacija ir palaikymas atsižvelgiant į kiekvieno iš jų individualią situaciją, taip pat gauta psichologinė, socialinė ir teisinė pagalba. Kritiška nuomonė išsiskyrė vertinant SPC darbuotojų profesionalumą – ne visada buvo sukurta draugiška aplinka, lanksčiai pažiūrėta į susidariusią situaciją. Taip pat tobulėtinus aspektus, remiantis tyrimu, teikiant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, galima įvardinti: didesnę policijos pareigūnų paramą aukoms, nes šioje vietoje iškyla žmogiškojo faktoriaus stoka; trūkumas informacijos apie baudžiamąjį procesą; fizinės aukų ir jų vaikų apsaugos nuo atsakomųjų veiksmų, grasinimų ir keršto. Dar vienas neigiamas aspektas, kuris iškyla valstybės institucijų ir SPC sąveikos mechanizme vykdant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, – pačių specializuotos pagalbos centrų ir jų teikiamų paslaugų žinomumas. Juk bet kuris Lietuvos pilietis gali kreiptis pagalbos pats ar inicijuoti ją tiems, kuriems ji reikalinga, taip prisidedant prie kovos su smurtu.

Apibendrinant išanalizuotą informaciją, galima pastebėti, kad yra daug bendradarbiavimo modelių tarp NVO ir viešojo sektoriaus institucijų. Galima išskirti tai, kad partnerystė, kuri papildo viena kitą yra efektyviausia: palankiausia, kad partnerystėje veiktų kooperacija (angl. cooperation) ir papildomumas (angl. complementarity). Viešasis sektorius naudodamas savo išteklius ir profesinę kompetenciją, o NVO savo išskirtimumu – buvimu „arčiau“ žmonių ir gebėjimu nustatyti opias visuomenės problemas, papildo vienas kitą. Tokių santykių dermėje atsiranda turimos informacijos dalijimasis, abipusis supratimas, tarpusavio atskaitomybė. Tačiau reikia pripažinti ir tai, kad nėra vienos taisyklės ar pavyzdinio modelio, kuris tiktų visoms valstybės valdymo sistemoms ir

visuomenėms. Nevyriausybių organizacijų veikla orientuota į visuomenės ar tikslinių socialinių grupių gerovės didinimą, tai savotiška „terpė“ patiems piliečiams spręsti visuomenėje iškilusias problemas. Kiekvienos demokratinės valstybės siekis – kuo platesnis NVO atstovavimas.

Viena iš šiandienos aktualių problemų yra žmogaus teisių gynimo ir įtvirtinimo srities problema – smurtas artimoje aplinkoje. Problemos mastas pateikiamas statistinių duomenų analizėje. Viešojo sektoriaus aparatas pasitelkia nevyriausybinės organizacijas ir kartu įgyvendina apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje: NVO atrenkamos konkurso būdu Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, teikia specializuotą kompleksinę pagalbą visoje Lietuvoje teritoriniu principu tikslinei auditorijai.

3. SPECIALIZUOTŲ PAGALBOS CENTRŲ IR VIEŠOJO VALDYMO INSTITUCIJŲ, SUINTERESUOTŲ VYKDYTI APSAUGĄ NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE, BENDRADARBIAVIMO ANALIZĖ

Šiame skyriuje pagrįsta tyrimo metodologija, išnagrinėta ir pateikta Lietuvos nevyriausybinų organizacijų, kurios vykdo specializuotų pagalbos centrų funkcijas apklausos rezultatų analizė bei susisteminta interviu metu gauta informacija.

3.1. Tyrimo metodologija

Išanalizavus nevyriausybinų organizacijų sampratą, bruožus, teisinį reglamentavimą bei aptarus viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų bendradarbiavimo būdų teorinius ir apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje situacijos praktinius aspektus, svarbu išanalizuoti specializuotų pagalbos centrų požiūrį į bendradarbiavimą su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai pavaldžiomis įstaigomis, Policija, Vaiko teisių apsaugos skyriais vykdant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Nors Lietuvos mokslininkų tarpe smurto artimoje aplinkoje tema yra aktuali ir gana plačiai išnagrinėta, tačiau tarpinstitucinio bendradarbiavimo problematika šiuo aspektu dar netirta.

Siekiant pasiekti baigiamojo projekto tikslą buvo pasirinktas pasak Luobikienės (2000) vienas populiariausių empirinių tyrimo metodų – apklausa, kuri pagal Tureikytę (2003) yra skirstoma į interviu ir anketavimą. Norint sulaukti aktyvesnio SPC dalyvavimo anketavime buvo pasirinkta anoniminė anketa, kurioje atsakiusi organizacija lieka nežinoma. Anketinėje apklausoje buvo paruošti klausimai, į kuriuos turėjo atsakyti specializuotų pagalbos centrų atstovai. Klausimynas pateiktas prieduose (1 Priedas). Anketa respondentams buvo pateikiama internete, naudojantis apklausa.lt svetaine, ją sudarė 21 klausimas.

Šiame darbe taip pat pasirinktas interviu metodas – pusiau struktūruotas interviu. Tokiu būdu buvo siekiama gauti iš tiriamųjų informaciją apie nagrinėjamą reiškinį pagal iš anksto sudarytą klausimyną, bet „tyrėjas prieš pradėdamas interviu turi labai aiškų klausimų sąrašą, tačiau visuomet yra pasiruošęs improvizuoti“ (Girdzijauskienė, 2006, p. 24).

Imties dydis – 3 ekspertai. 1 informantas pageidavo likti nežinomas, todėl atsižvelgiant į tai darbe yra laikomasi konfidencialumo principo.

Atsižvelgiant į gautus duomenis, bus siekiama atsakyti į klausimą, kokie yra viešojo sektoriaus institucijų ir nevyriausybinų organizacijų tarpusavio bendradarbiavimo trūkumai, problemos įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje?

Tyrimo strategija formuojama remiantis šiomis bendradarbiavimo tipologijos teorinėmis įžvalgomis:

- naudingiausia bendradarbiavimo forma yra partnerystė, kuri reiškiasi dalyvavimu, projektų įgyvendinimu, probleminio reiškinio sprendimų paieška, naudinga abejoms šalims.

Bendradarbiavimo procese turi vyrauti atvira komunikacija tarp abiejų šalių, tolygus funkcijų pasiskirstymas, praktikos analizė, finansinių ir nefinansinių išteklių pasikeitimas. Tarpinstituciniame bendradarbiavime užtikrinama partnerių lygybė.

- Stipria partnerystė galima apibrėžti santykius, kurių metu NVO ir viešasis sektorius sudarinėja programas, kartu rengia ir atlieka jos įgyvendinimą, sudaro ilgalaikes finansines sutartis (Kabdiyeva, Dixon, 2014, p. 29).
- Sąvokų „kooperacija (angl. cooperation)“, kai viešojo sektoriaus institucijos ir nevyriausybinės organizacijos siekia panašių rezultatų panašiomis priemonėmis ir „papildomumas (angl. complementarity)“, kuomet sutampa sektorių institucijų tikslai, tačiau nesutampa priemonės kaip juos pasiekti, sintezė (Najams, 2000, p. 383-384).

Apibendrinant galima dar kartą išskirti, kad tikslingiausia bendradarbiavimo forma yra partnerystė.

3.2. Specializuotų pagalbos centrų apklausos rezultatų analizė

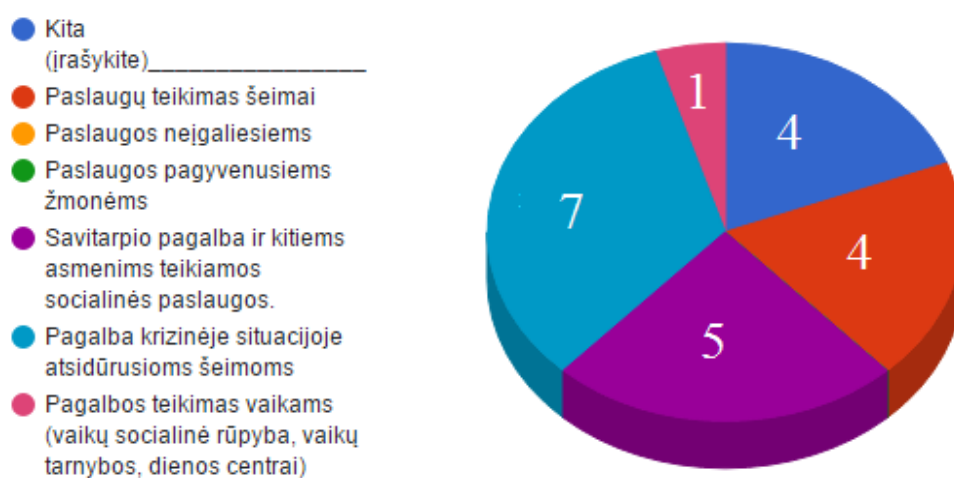
Kiekybiniame tyrime dalyvavo 11 iš 17 specializuotų pagalbos centrų Lietuvos mastu. Dalyviai pasirinkti vadovaujantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktu 2016 metais teikiančių specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims sąrašu pagal savivaldybes (žr. 2 Priedas). Pagal sąrašą pateiktus kontaktinius duomenis, buvo susisiekiama telefonu su visais SPC. Tyrime atsisakė dalyvauti 6 SPC atstovai, nurodydami pagrindines priežastis tokias, kaip laiko stoka, darbų gausa, didelis užimtumas. Tyrimas atliktas tik sutikus tiriamiesiems jame dalyvauti, užtikrinant konfidencialumo principo taikymą. Taip pat dalyviams buvo pateiktas tyrimo tikslas ir duomenų panaudojimo galimybės. Specializuotų pagalbos centrų atstovai atsakymus pateikė nuasmeninta forma, t.y. atstovaujamos organizacijos pozicijos išreiškimas, o ne asmeninės nuomonės pateiktis.

Į anketoje pateiktus klausimus, galima daryti išvadą, kad daugiausiai atsakė specializuoti pagalbos centrai, kurie Lietuvoje veiklą vykdo ilgiausiai, t. y. daugiau nei 10 metų. Lentelėje pateikti rezultatai rodo (žr. 1 lentelę), kad organizacijos yra nedidelės, kadangi dažniausiai darbuotojų yra mažiau negu penki – 6 organizacijose, nuo 5 iki 10 darbuotojų – 4 organizacijose. Pagal gautus duomenis, apie vidutiniškai per mėnesį suteikiamą pagalbą nukentėjusiems, darytina išvada, kad tarp SPC darbo krūviai yra pasiskirstę netolygiai. Dažniausiai nurodoma, kad nukentėjusiems per mėnesį pagalba suteikiama nuo 10 iki 30 atvejų – 5 organizacijose, kitose organizacijose nurodoma, kad pagalba vidutiniškai suteikiama nuo 30 iki 60 kartų – 3 kartus ir nuo 60 iki 90 kartų, taip pat 3 kartus.

1 lentelė. Apklausoje dalyvavusių SPC atstovų pateikti veiklos duomenys

Vykdo veiklą Lietuvoje	Skaičius	Darbuotojų organizacijoje	Skaičius	Vidutiniškai suteikiama pagalba nukentėjusiems (per mėnesį)	Skaičius
Nuo 1 iki 3 metų	1	Iki penkių darbuotojų	6	Nuo 10 iki 30	5
Nuo 3 iki 5 metų	0	Nuo 5 iki 10 darbuotojų	4	Nuo 30 iki 60	3
Nuo 5 iki 10 metų	4	Nuo 10 iki 15 darbuotojų	1	Nuo 60 iki 90	3
Daugiau nei 10 metų	6	15 darbuotojų ir daugiau	0	90 ir daugiau	0

Nevyriausybinių organizacijų veiklos spektras platus ir įvairus. Siekiant išsiaiškinti, kokiose pagrindinėse veiklos srityse dirba tyrime dalyvavę specializuoti pagalbos centrai, buvo paklausta apie jų darbo sritis.

11 pav. Organizacijų veiklos sritys

Remiantis aukščiau pateikto paveikslo duomenimis (žr. 11 pav.), pastebima, kad 7 respondentai nurodė, jog jų atstovaujamoji organizacija teikia pagalbą krizinėje situacijoje atsidūrusioms šeimoms, 5 pasirinko savitarpio pagalbos ir kitiems asmenims teikimų socialinių paslaugų veiklos sritį, o po 4 respondentus pasidalino paslaugų teikimas šeimai ir kitos funkcijos. Prie varianto, kuriame asmenys patys galėjo įrašyti teisingą, norimą atsakymą, visais keturiais atvejais buvo įvardyta moterų ir vyrų krizių centrų veikla. Apibendrinant galima pasakyti, kad nevyriausybines organizacijas, kurios vykdo SPC programą, teikia visuomenei įvairias socialines paslaugas ir padeda pažeidžiamoms socialinėms grupėms krizinėse situacijose.

Respondentų buvo prašoma įvertinti bendrą NVO ir viešojo sektoriaus institucijų bendradarbiavimo situaciją atstovaujamo regiono mastu. Didžioji dalis apklaustųjų – 7 bendradarbiavimo santykius įvertino vidutiniškai, 2 vertino gerai, o likę du blogai. Tam, kad būtų išsiaiškinti bendradarbiavimo situacijos vertinimo motyvai, buvo siekta išsiaiškinti respondentų požiūrį į bendradarbiavimo procesą su vietos savivaldos institucijomis. Šiam tikslui įgyvendinti, buvo

pasitelktas teiginys suformuotas vadovaujantis Pilietinės visuomenės instituto parengtos „Valdžios ir nevyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimo“ ataskaitos duomenimis (2015), kurie buvo gauti iš 2013 metų savivaldybių viešai patalpintų veiklos ataskaitų, ir kuris skambėjo taip: „bendradarbiaujant su vietos savivaldybe, sprendžiant kokią nors problemą, pastaroji labiau telkiasi tik į rezultatą (suteiktas finansavimas, patalpos, surengti mokymai), o ne į konkrečius procesus ir sprendimo vertinimą, kurie atvedė prie rezultato (kodėl atsirado problema, kaip gyventojų pozicija nulėmė sprendimus, kokių buvo diskusijų, ginčų), todėl sprendimo priėmimo procesas ne visuomet aiškus ir skaidrus“. Pasirinktų atsakymų variantai per daug neišsiskyrė: 2 apklaustieji sutiko su teiginiu, 7 visiškai sutiko, o 2 – nesutiko (žr. 12 pav.).

Pagal specializuotų pagalbos centrų apklausos duomenis, galima sužinoti jų bendradarbiavimo vertinimą ne tik su vietos savivalda, bet ir pačių organizacijų tarpusavio bendradarbiavimo vertinimą. Remiantis partnerystės principo grindimu, buvo siekiama išsiaiškinti, ar pakankamai pačios NVO bendradarbiauja tarpusavyje dalinantis patirtimi ir gerąja praktika įgyvendinant Valstybinę smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014-2020 metų programą. 8 iš apklaustųjų nurodė, kad bendradarbiaujama pakankamai ir 3 nustatė, jog nepakankamai. Tam, kad būtų pasiektas tyrimo tikslas ir sužinoma, kokie veiksniai įtakoja bendradarbiavimo santykius, remiantis projekte analizuota teorine medžiaga, buvo suformuoti ir pateikti teiginiai, kurie galimai neigiamai veikia bendradarbiavimo santykius tarp NVO ir viešojo valdymo institucijų (žr. 12 pav.).

Atsakymo variantai	Kiekis ▼	
NVO nelaikymas lygiaverčiu partneriu	8	
Finansinių išteklių ribotumas	8	
Valdžios institucijų darbuotojų politinės ir administracinės valios nebuvimas	5	
Visuomenės aktyvumo stoka	5	
NVO nesugebėjimas vieningai atstovauti savo interesams	3	
„Nenusistovėjusi“ bendradarbiavimo sistema	3	
Kita (įrašykite)_____	2	
Neaiškumas, kokiais vaidmenimis turėtų pasidalinti bendradarbiaujančios pusės	2	
Šalių kompetencijų stoka	2	
Perdaug formali procedūra	1	
Neaiškus projektų įgyvendinimo kontrolės mechanizmas	1	
Neigiamų įtakų nėra.	0	

12 pav. Galimos neigiamos įtakos bendradarbiavimo procesui

Specializuotų pagalbos centrų atstovams leidus pasirinkti kelis atsakymo variantus, iš 11 apklausos dalyvių nei vienas nepasirinko tezės, kad jokių neigiamų įtakų nėra, o po vieną asmenį pažymėjo per daug formalios procedūros ir neaiškaus projektų įgyvendinimo kontrolės mechanizmo įtakas. Daugiausia respondentų – po 8, pasirinko neigiamus veiksnius: NVO nelaikymą lygiaverčiu partneriu ir finansinių išteklių ribotumą. 2 NVO nurodė įrašų tokias įtakas, kaip: „nelankstumas bendradarbiaujant su NVO iš valdžios, paramos teikiamos netolygiai; programų vėlavimas, konkursų paskelbimas pavėluotas, o kartais dėl to tenka nutraukti ilgalaikę paramą ir paslaugas klientams“. Koalicijos „Moters teisės – visuotinės žmogaus teisės“ viešame kreipimesi į Lietuvos Respublikos valstybės vadovus „Dėl Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo“ (2014) taip pat nurodė bendradarbiavimo spragas: nevyriausybinių organizacijų konkurso SPC funkcijoms vykdyti paskelbimo strigimas, programinių lėšų, skiriamų Specializuotos pagalbos centrų tinklo stiprinimui stoka.

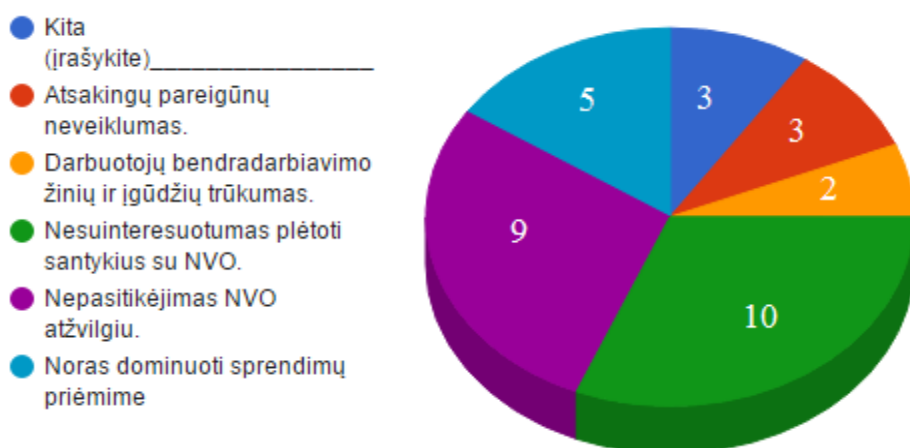
Atlikus tyrimą nustatyta, kas pačioms nevyriausybiniams organizacijoms trukdo efektyviau bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis. Iš gautų duomenų (žr. 13 pav.), galima daryti išvadą, kad didžiausiais trukdžiais buvo įvardijama (nuo didžiausio iki mažiausiai lemiančio): organizacijų pasitikėjimo trūkumas valdžios institucijų atžvilgiu (6 respondentai), žmogiškųjų išteklių trūkumas (6 respondentai), iniciatyvos stoka (5 respondentai), silpni organizacijos viešieji ryšiai (3 respondentai), organizacijos valdymo organų neveiklumas (2 respondentai), kitos priežastys (2 respondentai), sutarčių nesilaikymas (1 respondentas) ir organizacijos darbuotojų bendradarbiavimo žinių ir įgūdžių trūkumas (1 respondentas).

13 pav. Nevyriausybines organizacijas įtakoiantys veiksniai sklandesniam bendradarbiavimui

Prie kitų priežasčių buvo įvardijamos visuomenės narių iniciatyvos stoka ir finansinių resursų stoka „labiausiai aktualus dalykas yra tai nepakankamas darbuotojų skaičius, norint teikti tinkamą pagalbą 100%, gal dar nepopuliarumas tarp visuomenės narių, na trūksta pagalbos iš jų pusės“ bei laiko stoka, kuri susidaro dėl darbuotojų trūkumo „kadangi NVO sektorius neturi nuolatinio finansavimo, darbuotojų nėra daug, jie yra labai užimti ir kartais neužtenka žmogiškųjų išteklių nuoseklei veiklai vykdyti, progresuoti, skirti pakankamai laiko bendradarbiavimui su institucijomis“.

Apklausos dalyviai atsakė į klausimą, kokie trukdžiai, jų atstovaujama organizacijų nuomone, pastebimi iš valdžios institucijų sklandesniam bendradarbiavimui su NVO. Galimi keli atsakymų variantai.

14 pav. Bendradarbiavimo trukdžiai iš valdžios institucijų pozicijos

Tyrimo rezultatai rodo (žr. 14 pav.), kad NVO nuomone, labiausiai iš viešojo sektoriaus organizacijų pusės įtakojantys trukdžiai sklandesniam bendradarbiavimo procesui yra nesuinteresuotumas plėtoti santykius su NVO (10 kartų pasirinktas atsakymas) ir nepasitikėjimas NVO atžvilgiu (9 kartai). 5 kartus buvo pasirinktas atsakymas „noras dominuoti sprendimų priėmime“, 3 – atsakingų pareigūnų neveiklumas, 2 – darbuotojų bendradarbiavimo žinių ir įgūdžių trūkumas. Buvo nurodytos pačių respondentų ir 3 kitos galimos priežastys: „finansavimas nepastovus, painios procedūros“, „savivaldybės yra prisisteigusios socialinės pagalbos centrų ir jais tik rūpinasi mieste“ ir „bendros ilgalaikės programos nebuvimas kuomet iš NVO perkamos socialinės paslaugos ir pan. Kaita institucijose, nepastovus finansavimas pagal programas, kurios taip pat vėluoja arba nėra skelbiamos ir jų finansavimas nuolat mažėja“.

Norint sužinoti apklausos dalyvių požiūrį į savo, kaip trečiojo sektoriaus atstovų, kurie tarpinstitucinio bendradarbiavimo mechanizme yra pasitelkiami valstybės spręsti smurto artimoje aplinkoje reiškinių, buvo užduotas klausimas, kas, jų manymu, paskatino bendradarbiavimui tarp valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, sprendžiant smurto artimoje aplinkoje problemas.

Atsakymo variantai	Kiekis	
Nevyriausybinis sektorius greičiausiai reaguoja į socialines problemas ir jas sprendžia, nors jos ir būtų „nepopuliarios“ viešajam sektoriui imtis veiksmų	8	
NVO pirmiausia pastebi šalies socialines problemas, pastebi jas, kai problemos dar neįsisenėja	7	
NVO veikia mažesnėmis sąnaudomis	7	
NVO veikla patrauklesnė piliečiams negu valdžios institucijų priimami sprendimai	7	
Kita (įrašykite) _____	3	
NVO pasitelkia netradicinius veiklos įgyvendinimo būdus ir priemones	3	
Nevyriausybės organizacijos veikia sutelkdamos piliečius ir tuo pačiu įgalindamos juos prisilipti atsakomybę už visuomenės reikalus	3	
Abipusis pasitikėjimas (tiek iš valstybės, tiek iš nevyriausybinių sektorių)	2	

15 pav. Bendradarbiavimo inicijavimo veiksniai

Respondentams buvo suteikiama laisvė rinktis iš kelių atsakymų variantų (žr. 15 pav.). 8 NVO atstovai teigė, kad nevyriausybinių sektorių organizacijos greičiausiai reaguoja į socialines problemas ir jas sprendžia, po 7 kartus buvo pasirinkti galimi atsakymų variantai: NVO pirmiausia pastebi šalies socialines problemas, ypač kai jos dar neįsisenėja; NVO veikia mažesnėmis sąnaudomis; NVO veikla patrauklesnė piliečiams negu valdžios institucijų priimami sprendimai. Buvo įrašyti 3 atsakymai: „NVO reikalingas, nes sukaupia patirtis socialinių problemų sprendime padeda spręsti aktualius klausimus“, „smurto mažinimo problemos šalyje nebuvo sprendžiamos gerai dėl to pasikviečia mus“, „NVO turi didelę patirtį teikiant šias paslaugas - būtų neprotinga tuo nepasinaudoti“. Apibendrinant teiginius galima pasakyti, jog nevyriausybines organizacijas neveltui valstybė pasitelkia į socialinių paslaugų teikimo mechanizmą, neigiamų visuomeninių reiškinių sprendimo procesą. Pačios NVO save mato kaip probleminių situacijų formuotojus ir viešintojus bei sprendėjus.

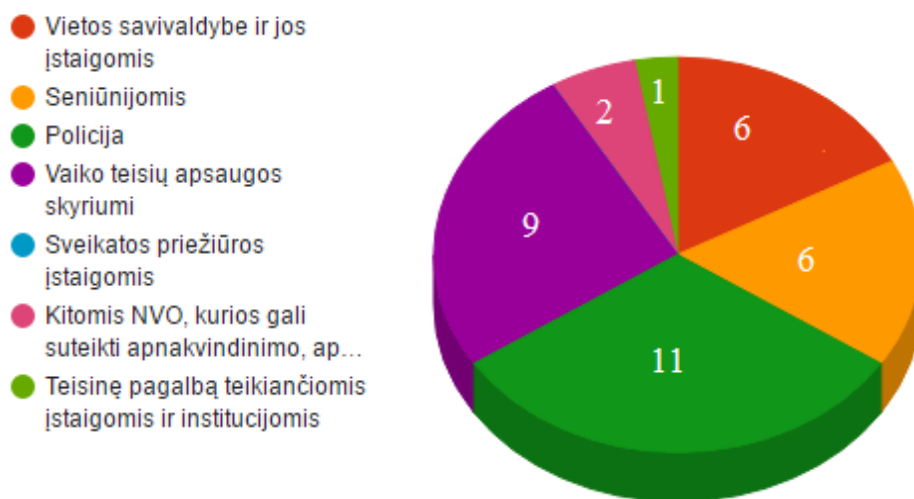
Siekiant nustatyti, kokias priemones kartu bendradarbiavimo santykių dalyviai naudoja sprendžiant smurto artimoje aplinkoje problemą, respondentai galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus iš pateiktų arba įrašyti savo variantą. Taigi, 11 tyrime dalyvavusių specializuotų pagalbos centrų atstovų pasirinko priemonę – keitimasis aktualia informacija, po 5 kartus pasirinkti atsakymų variantai: bendrų projektų įgyvendinimas, rengiamos visuomeninės prevencinės akcijos, duomenų rinkimas. 4 kartus pasirinktas atsakymas – lankymasis probleminėse šeimose bei susitikimų su vietos bendruomenės rengimas.

Kaip jau buvo aptarta darbe, Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 5,7,8 ir 9 straipsnių pakeitimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad specializuoti pagalbos centrai pagalbą teikia visą parą. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar pačios nevyriausybinių organizacijos, teikiančios specializuotą kompleksinę pagalbą nukentėjusiesiems nuo smurto artimoje aplinkoje,

pritaria šiai įstatymo nuostatai, ir ar tai neapsunkina jų darbo. Gauti atsakymai pasiskirstė taip: 6 respondentai nurodė, kad nepritaria tokiam teisiniam reguliavimui, 2 buvo sunku atsakyti į klausimą, 1 – pritarė, 1 pažymėjo, jog neapsunkina.

Remiantis nevyriausybinių organizacijų Koalicijos „Moters teisės – visuotinės žmogaus teisės“ atstovių nuomone (2014, p. 4), tik maža dalis patiriančių smurtą kreipiasi patys į SPC savarankiškai. Siekiant suteikti kompleksinę pagalbą, specializuotų pagalbos centrų darbuotojai susisiekiama su auka paprastai dieną tam, kad išvengtų nukentėjusiojo pakartotino traumavimo. Toks naujasis reguliavimas tampa brangesniu. Tačiau kita vertus, atsižvelgus į tai, kad reikalavimai specializuotiems pagalbos centrams ir jų darbo krūviai padidėjo, finansavimas jų veiklai taip pat didėjo. 2015 metais skirti asignavimai SPC buvo 266,4 tūkst. eurų (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016, p. 165), o 2016 metais – 2,5 karto didesni, t.y. beveik 670 tūkst. eurų (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos svetainė, 2016).

Toliau anketinėje apklausoje buvo pateikti klausimai respondentams su tikslu išsiaiškinti, kokios pagrindinės bendradarbiavimo santykių pusės ir tarpusavio bendradarbiavimo dažnis. Rezultatai parodo, kad dažniausiai įgyvendinant specializuotų pagalbos centrų programą NVO tenka bendradarbiauti su policija, būtent šį atsakymo variantą apklausos dalyviai pasirinko 11 kartų (žr. 16 pav.).

16 pav. SPC bendradarbiavimo partneriai

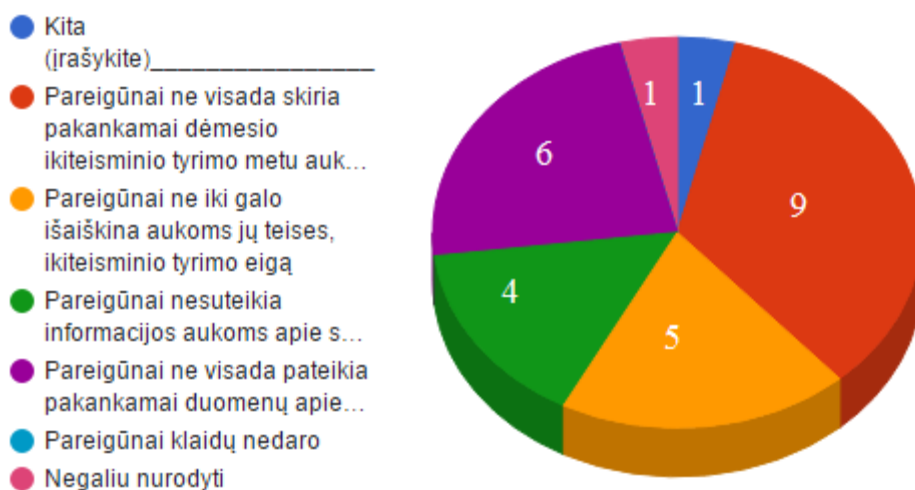
Taip pat 9 kartus buvo pasirinktas bendradarbiavimo partneris – vaiko teisių apsaugos skyrius, po 6 kartus pasidalino atsakymai vietos savivaldybė ir jos įstaigos bei seniūnijos, 2 kartus pasirinktos kitos NVO ir 1 kartas teisinę pagalbą teikiančios institucijos. Siekiant iširti bendradarbiavimo intensyvumą buvo pasirinkti daugiausiai kartų respondentų pažymėti bendradarbiavimo partneriai: policija, vietos savivalda ir vaiko teisių apsaugos skyriai, ir užduotas klausimas, apie kontaktavimo dažnumą.

2 lentelė. Bendradarbiavimo dažnis

Kaip dažnai bendrauja	Policija	Vietos savivalda	Vaiko teisių apsaugos skyrius
Kasdien	6	0	1
2-3 kartus per savaitę	4	3	4
2-3 kartus per mėnesį	1	6	6
2-3 kartus per pusę metų	0	0	0
Netenka	0	2	0

Iš lentelėje (žr. 2 lentelė) pateiktų duomenų, galima daryti išvadą, kad dažniausiai – kasdien specializuotų pagalbos centrų darbuotojai bendrauja su policija (6 pasirinkimai). 2-3 kartus per savaitę su policija bendrauja 4 SPC, 2-3 kartus per mėnesį – 1. Su vietos savivalda bendraujama daugiausia 2-3 kartus per mėnesį, kadangi tokį variantą pasirinko daugiausia SPC atstovų – 6. Su vaiko teisių apsaugos skyriais kasdien kontaktuoja vienas SPC, 2-3 kartus per savaitę – 4 SPC ir 2-3 kartus per mėnesį – 6 SPC.

Atsižvelgus į tyrimo duomenis, galima išskirti, kad specializuotiems pagalbos centrams vykdant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, dažniausiai tenka bendradarbiauti su policija ir vaiko teisių apsaugos skyriais. Pabrėžtina, kad su policijos pareigūnais bendradarbiavimas neišvengiamas, kadangi centrai gauna iš policijos informaciją apie smurto artimoje aplinkoje atvejį ir perduoda smurtą artimoje aplinkoje patyrusio asmens duomenis. Dėl to, tyrimo metu siekta sužinoti NVO nuomonę apie policijos pareigūnų klaidas išskiriant pagrindines, kartu įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje.

17 pav. Policijos pareigūnų daromos klaidos, pasak SPC

Vertinant pateiktus duomenis (žr. 17 pav.) pastebima, jog 9 kartus respondentai pasirinko alternatyvą, kad policijos pareigūnai ne visada skiria pakankamai dėmesio aukoms ikiteisminio tyrimo metu, 6 kartus – pareigūnai ne visada pateikia pakankamai duomenų apie nukentėjusiuosius asmenis, 5 sykius pasirinktas atsakymas, kad pareigūnai ne iki galo išaiškina aukoms jų teises, ikiteisminio tyrimo eigą, o 4 kartus – pareigūnai nesuteikia informacijos aukoms apie sulaikyto smurtautojo paleidimą iš areštinių. Nei vienas iš apklausos dalyvių nepasirinko atsakymo varianto tokio, kaip pareigūnai klaidų nedaro, o vienas respondentas nurodė, kad „*pasitaiko atvejų, kai pareigūnai tiesiog nevykdo apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, neizoliuoja smurtautojų, negeba atpažinti psichologinio smurto*“.

Pagal respondentų pasiskirstymą, galima teigti, kad visuomenėje yra dažnas smurto artimoje aplinkoje veikos pakartotinumai. Kad dažnai atvejai pasikartoja mano 9 specializuotų pagalbos centrų atstovai ir 2 mano, kad pakartotinumai yra nedažni.

Skirta užduotimi, suranguoti bendradarbiavimo privalumus nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus, netiesiogiai bandoma ištirti tarpsektorinio bendradarbiavimo proceso pasireiškimo mastą šalyje. Tuo remiantis atsakymai nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus išsidėsto taip:

1. smurtą patyrusios aukos sulaukia realios pagalbos,
2. didėja visuomenės informuotumas ir atgarsis apie problemos mastą,
3. populiarėja prevencinė veikla,
4. galimybė bendradarbiaujant stiprinti savo veiklos efektyvumą ir organizacijos žinomumą,
5. sulaukiama pagalbos iš visuomenės.

Apklausoje pateiktu atviru klausimu, buvo siekiama pagrįsti tyrimo pagrindinį tikslą, tad respondentų buvo prašoma įvardyti ir apibūdinti problemas, su kuriomis jų atstovaujama organizacija susiduria teikdama specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims. Buvo gauti 9 atsakymai:

1. „*Situacijos dalyviai abejingi yra, taip pat institucijų darbas nėra pakankamas. Pareigūnų darbo trūkumas jaučiamas, ypač toliau tyrime atvejo, nes dauguma aukų nežino tolesnės eigos, kas bus, kaip bus, o mes neturime pakankamai darbuotojų, finansavimo, kad galėtume nuvykti į aukų gyvenamąsias vietas, nėra kur talpinti aukų, abejingumas iš visuomenės iš tikro. Toliau smurtauojama, pasikartoja dažnai tos pačios situacijos*“.
2. „*Aukų žema motyvacija, sąmoningumas, priešiškus, stereotipai ir pan.*“.
3. „*Pirmiausia pačių nukentėjusių asmenų abejingumas ieškant pagalbos, antra pareigūnų darbo trūkumai, kuomet nuslepiamas psichologinis smurtas, bei pavėluotai suteikiama informacija apie smurtą patyrusius asmenis*“.
4. „*Policija per vėlai perduoda informaciją. Policija perduoda ne visus atvejus (būna, kad smurto aukos paskambina pačios ir informuoja apie įvykį). Policija smurtą artimoje aplinkoje*

stengiasi fiksuoti kaip būtinią konfliktą ar viešos aplinkos pažeidimą. Policija netraktuoja SPC kaip pilnavertį partnerį. Dėl lėšų stokos negalime nuvykti pas smurto aukas“.

5. *„Smurtą patyrusių asmenų motyvacijos stoka priimti pagalbą. Žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas, suteikti tiesioginę pagalbą smurto aukai, jos namuose. Asmenų alkoholio vartojimo problema. Smurtautojų nebaudžiamumas“.*

6. *„Iš policijos gaunami pranešimai būna ne visada tvarkingi (trūksta tel.nr., sumaišyti faktai, vardai ir pan.), todėl mums sunku prisiskambinti, susisiekti. Smurto aukos nežino kas bus toliau ir ko tikėtis iš policijos, jo vis dar turi nusiskundimų policijos darbu. Blogiausias ir sunkiausias atvejis, kai smurto auka neturi kur gyventi ir visai neturi savo pajamų. Dar problemos su sūnumis, kurie geria ir smurtauja prieš motinas“.*

7. *„Iš policijos gaunami ne visi pranešimai, nėra galimybės moteriai suteikti apgyvendinimo paslaugas“.*

8. *„Smurto atpažinimas policininkų tarpe, psichologų stoka organizacijoje“.*

9. *„Kontaktų su atsakingais pareigūnais nebuvimas. Menka aukų motyvacija ieškoti, priimti pagalbą ir nepakankamas bendradarbiavimas su kitomis pagalbą teikiančiomis organizacijomis regione“.*

3.3. Interviu rezultatų analizė

Viešojo ir nevyriausybinio sektoriaus sklandus bendradarbiavimas yra suprantamas kaip abipusiškai naudingas reiškinys, kuriam būdinga abipusė partnerių pagarba, socialinis pasitikėjimas, lygus dalyvavimas sprendimų priėmimo procese. Dėl šios priežasties, ekspertais tyrime pasirinkti Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau SADM), Policijos ir Vaiko teisių apsaugos skyriaus darbuotojai, kurių viena iš darbo funkcijų yra bendradarbiauti su nevyriausybinėmis organizacijomis įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Taip pat iš gautų anketinės apklausos duomenų išaiškėjo, kad dažniausiai specializuotų pagalbos centrų darbuotojai kontaktuoja su policijos pareigūnais ir vaiko teisių apsaugos skyrių darbuotojais, o SADM yra atsakinga už Specializuotų pagalbos centrų programos įgyvendinimą ir finansavimo užtikrinimą Lietuvoje.

Pirmasis interviu.

Siekiant nustatyti pagrindines Policijos funkcijas įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, priežastis įtakojančias šio neigiamo reiškinio buvimą visuomenėje, praktinius Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo aspektus, tarpinstitucinio bendradarbiavimo privalumus ir sunkumus bei tokio bendradarbiavimo naudą, buvo atliktas pusiau struktūruotas interviu su Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Viešosios tvarkos valdybos Prevencijos skyriaus viršininke Joana Gudelyte. Pirmasis klausimas buvo skirtas susipažinimui (3 Priedas) su informantės

atstovaujamos įstaigos pagrindiniais darbo tikslais ir uždaviniais. J. Gudelytė išsamiai nurodė darbo funkcijas: „*policijos veiklos uždavinius apibrėžia Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas, o vienas iš pagrindinių tikslų jų įgyvendinimas kompetencijos ribose. Tuo tarpu Prevencijos skyriaus vienas iš pagrindinių uždavinių yra nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų bei kitų antisocialinių reiškinių prevencija, o taip pat šios veiklos organizavimas ir koordinavimas apskrities mastu*“. Apibendrinant galima pabrėžti, kad įstaiga organizuojant prevencinį darbą bendradarbiaujama su kitomis institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis bei kitais socialiniais partneriais, pagrindinį dėmesį skiriant prioritetinėms veiklos kryptims, viena iš jų – smurto artimoje aplinkoje prevencija.

Antruoju klausimu buvo siekiama sužinoti, kokias pagrindines priežastis išskiria institucija, kurios lemia smurtą artimoje aplinkoje. Informantė nurodė, jog Policija tam, kad suvoktų problemos mastą, pastoviai analizuoja smurto artimoje aplinkoje reiškinių „*vertinama, kiek užregistruota iškvietimų dėl smurto artimoje aplinkoje, kiek pradėta ikiteisminių tyrimų, kiek pastarųjų atsisakyta pradėti dėl smurto artimoje aplinkoje bei nustatinėjama, ar smurtas artimoje aplinkoje pasitvirtina, ar tiesiog nustatoma, kad tai kiti administraciniai teisės pažeidimai, nesusiję su smurtu artimoje aplinkoje arba gauta informacija iš viso nepasitvirtino*“. J. Gudelytei buvo sunku išskirti konkrečias smurtą lemiančias priežastis „*vienareikšmiškai išskirti smurto artimoje aplinkoje priežastis ir tai įtakojančius veiksnius sudėtinga, tai lemia daugelis aspektų, bet galbūt galima paminėti ir daryti prielaidą, kad kelios iš pagrindinių priežasčių įtakojančių šį reiškinį yra socialinių įgūdžių stoka šeimose, asmeninės žmogaus charakterio savybės ir pačių asmenų pasirenkami konflikto sprendimo būdai, negebėjimas valdyti emocijų*“. Remiantis Rimkaus, Motuzaitės straipsniu (2014) galima išskirti tokias smurto priežastis: nepatenkinti poreikiai, norai ar tikslai, baimė perauganti į agresiją, gėda, emocijos ir stresas, alkoholis, priekaištai, ekonominiai sunkumai.

Trečiuoju interviu klausimu norėta sužinoti atstovaujamos institucijos požiūrį į Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo aspektus Lietuvoje. Informantė pripažino, kad buvo susiduriama su naujais iššūkiais ir sunkumais, kurie galbūt prisidėjo prie pareigūnų darbo krūvio didėjimo nuo 2011 metų. Būtent tuo metu, įsigaliojus Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymui, smurtas artimoje aplinkoje nebepriskiriamas privataus kaltinimo bylų kategorijai: „*nustačius smurto artimoje aplinkoje faktą, pradedamas ikiteisminis tyrimas nepriklausomai nuo to, ar yra smurtą artimoje aplinkoje patyrusio asmens skundas, ar jo nėra*“. Pokalbio metu buvo atkreipiamas dėmesys į pakeistą Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje 9 straipsnio normos turinį naujojoje įstatymo redakcijoje: „*anksčiau policijos pareigūnai, atvykę į smurto artimoje aplinkoje įvykio vietą, informuodavo smurtą patyrusį asmenį apie galimybes gauti pagalbą, ir tik su jo žinia pranešdavo apie įvykį specializuotos pagalbos centrui. Asmuo galėdavo rinktis, ar nori, kad su juo susisiektų SPC, ar ne. Buvo inicijuota šio straipsnio pataisa 2014-aisiais*“.

metais, pagal kurią dabar policijos pareigūnai, atvykę į smurto artimoje aplinkoje įvykio vietą, informuoja smurtą patyrusį asmenį, kad su juo susisieks specializuotos pagalbos centras, kuris suteiks jam pagalbą, ir nedelsdami apie įvykį praneša specializuotos pagalbos centrui, kuriam yra pateikiami būtinausi susisiekti su smurtą patyrusiu asmeniu duomenys“. Paaiškėjo, kad susiduriant su kliūtimis praktikoje įgyvendinant naują teisinį reguliavimą, atsižvelgiama į taisytinas vietas, ir jos yra nuolat tobulinamos atsižvelgiant į tarpinstitucinio bendradarbiavimo proceso metuusių pateikiamus probleminius niuansus. Apibendrinant galima pacituoti šiuos J. Gudelytės žodžius: „*naujojo teisės akto praktinio taikymo lygmenyje buvo susidurta su tam tikrais aspektais, pradėjo aiškėti vienokios ar kitokios įstatymo spragos, tačiau, teisės akto taikymo eigoje, įstatymo leidėjas atsižvelgė bei buvo priimti tam tikri įstatymo pakeitimai*“.

Ketvirtuoju klausimu norėta išsiaiškinti pagrindines policijos funkcijas įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Paaiškėjo, kad „*policijos funkcijas įgyvendinant įstatymą būtų galima suskirstyti į kelias pagrindines grupes, tai: smurto artimoje aplinkoje prevenciją, reagavimą į tokio tipo ir kategorijos įvykius, faktinių aplinkybių konstatavimą įvykio vietoje, informavimo procedūrą, o taip priemonės, kurių imantis per trumpiausią laiką būtų atliktas ikiteisminis tyrimas ir užtikrinama smurtą patyrusio asmens apsauga*“. Pokalbio metu su J. Gudelyte buvo aptariama ir prevencinė pareigūnų atliekama veikla, kadangi viena iš pagrindinių policijos funkcijų yra smurto artimoje aplinkoje prevencija, kiek įmanoma platesniu veiklos aspektu. Vadovaujantis moksline literatūra, skiriamos trys prevencijos tipai:

- „pirminė prevencija: tai priemonės, kurių pagalba užkertamas kelias smurtui šeimoje atsirasti (pavyzdžiui, bendruomenių iniciatyvos).
- Antrinė prevencija: tai rizikos grupių bei veiksmų, sukeliančių smurtą šeimoje, išskyrimas bei paramos ir pagalbos teikimas.
- Tretinė: priemonės, kurių pagalba užkertamas kelias pakartotiniam smurtui (Šimoniūtienė, 2011, p. 24 cit. Šideikaitė, 2015, p. 7)“.

Informantė pabrėžė, kad prevencinių akcijų (priemonių) įvairovė yra plati: „*specialių akcijų sklaida žiniasklaidos priemonėse (pvz., 16 dienų be smurto), teisinis visuomenės švietimas, renginiai ugdymo įstaigose ir panašiai. Tačiau pagrindinis dėmesys skiriamas smurto reiškinių užkardymui ir masto mažinimui tiek, kiek tai yra įmanoma. Pastebima, kad gaunamų pranešimų skaičius, dėl smurto artimoje aplinkoje nuo įstatymo įsigaliojimo momento sudaro didžiąją policijoje gaunamų pranešimų skaičiaus dalį ir išlieka daugiau, mažiau stabilus. Atsižvelgiant į tai numatomos tolimesnės veiklos kryptys*“. Taip pat Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Viešosios tvarkos valdybos Prevencijos skyriaus viršininkė nurodė konkretų pavyzdį, kurio metu kartu su Probacijos tarnyba bei vyrų ir moterų krizių centrais buvo daromi reidai bendruomenėje: „*lankomos šeimos, kuriose buvo fiksuota smurto artimoje aplinkoje atvejų. Net ir tada, kai smurtautojas nuteisiamas, jam skiriama su*

laisvės atėmimu nesusijusi bausmė ir jis grįžta bei toliau gyvena toje pačioje aplinkoje. Smurtautojui kardinaliai nepakeitus savo gyvenimo būdo, smurtavimo atvejai būna tęstiniai ir yra pasikartojamumo tendencija. Tokių priemonių metu kalbama su šeimomis, teirujamasi, ar reikalinga kokia nors pagalba, bei primenama, kur galima kreiptis, jeigu smurto atvejai pasikartotų. Taip pat pakartotinai yra įteikiami SPC kontaktai“.

Remiantis darbe atliktos anketinės apklausos duomenimis, specializuotų pagalvos centrų atstovai išskyrė policijos pareigūnų daromos klaidas (žr. 19 pav.). Nei vienas iš apklausoje dalyvavusių respondentų, nepasirinko galimo atsakymo varianto – pareigūnai klaidų nedaro. Pasekoje tokių gautų rezultatų, interviu pašnekovei buvo užduotas penktasis klausimas apie policijos pareigūnų kvalifikaciją įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, pasiteirauta ar ji pakankama. J. Gudelytė pateikė informaciją, kad policijos pareigūnams organizuojami kvalifikacijos kėlimo kursai: „Lietuvos policijos mokykla organizavo ir iki šiol organizuoja tam tikrus mokymus, kurie yra orientuoti į tinkamą apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimą. Taip pat pareigūnai dalyvauja stažuotėse užsienyje, kur semiasi gerosios patirties ir ja dalinasi su kolegomis, pavyzdžiui, galima paminėti Skandinavijos šalių praktiką“. Buvo akcentuojama, kad kilus neaiškumams, trūkumams, kuriuos pateikia SPC tarnybos, jie yra taisomi ir sprendžiami tarpinstitucinio bendradarbiavimo rėmuose.

Šeštuoju ir septintuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti apie tarpinstitucinio bendradarbiavimo mechanizmą. Norėta sužinoti, kokių būdu pasireiškia partnerystė tarp Policijos ir NVO ar ji yra svarbi įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, ar ją galima išskirti stipria. Joana Gudelytė atsakydama į šį klausimą priminė, kad tarpinstitucinis bendradarbiavimas svarbus ne tik įgyvendinant Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą: „tik partnerystės dėka, savitarpio pagalba, galima užkardyti tam tikrus neigiamus visuomeninius reiškinius ir juos spręsti kompleksiniu būdu“. Policijos institucijos nuolat bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, kurios teikia specializuotą kompleksinę pagalbą, o toks procesas įforminamas sutartyse. Galima daryti išvadą, kad informantė partnerystę laiko stipria, ne tik „struktūrizuotą popieriuje“: „viena iš pagrindinių bendradarbiavimo formų yra nuolatinė komunikacija, kurios metu identifikuojama esama problematika praktiniu aspektu ir imamasi visų įmanomų priemonių esamoms problemoms šalinti, pavyzdžiui, periodiškai organizuojamas apvaliojo stalo diskusijas“.

Kaip ir anketinėje apklausoje, kurioje buvo prašoma SPC įvardyti problemas, su kuriomis susiduria bendradarbiavimo procese su kitomis institucijomis teikiant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, taip ir buvo tikimasi aštuntuoju klausimu sužinoti iš informantės apie problemas, kurios išryškėja policijos ir specializuotų pagalbos centrų bendradarbiavimo procese. Pateiktas pavyzdys, kuris suformuotas remiantis darbe pateiktais apklausos rezultatų duomenimis (žr. 19 pav.): nukentėjusiesiems ne visada išsamiai išaiškinamos jų teisės, kas parodo, jog galimai ne visada skiria

pakankamai dėmesio aukoms ikiteisminio tyrimo metu. Policijos atstovės manymu, remiantis tokiais pavieniais atvejais, nedera vertinti visos policijos sistemos darbo aplamai, tai būtų ydinga, nes: „apvalaus stalo diskusijų metu kaip tik buvo minimas toks pavyzdys, tačiau buvo priminta, kad remiantis Lietuvos teisės aktais, nukentėjusiesiems negali būti neišaiškintos jų teisės, kadangi tai draudžiama pagal baudžiamojo kodekso blankus“. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad policijos pareigūnai yra žmonės, todėl galbūt žmogiškojo faktoriaus įtaka lemia tai, jog pasitaiko įvairių situacijų. Vis dėlto pašnekovė pasidžiaugė tuo, kad: „specializuotus pagalbos centrus pasiekia visa reikalinga informacija apie smurto įvykius. Jeigu bendradarbiavimo procese iškyla tam tikrų kliūčių, jos šalinamos“.

Paskutiniuju klausimu norėta apibendrinti bendradarbiavimo proceso naudą ir pokalbio eigoje išgirstus privalumus. Pašnekovė dar kartą akcentavo, kad bendradarbiavimas tarp Policijos, NVO ir kitų viešojo administravimo institucijų sprendžiant smurto artimoje aplinkoje problematiką yra ne formalus ir visapusiškai naudingas reiškinys: „tik dirbant drauge, galima pasiekti aukštų rezultatų. Bendradarbiavimas yra ne tik formali procedūra. Stengiamasi dirbti drauge, diskutuoti ir kompleksiskai spręsti neaiškumus, mokytis iš klaidų ir semtis gerosios praktikos. Policija yra „atvira“ institucija“.

Antrasis interviu.

Siekiant sužinoti kitos tikslinės pusės, kuri bendradarbiauja su NVO, teikiančiomis specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, tarpinstitucinės partnerystės vertinimą, buvo atliktas pusiau struktūruotas interviu su Kauno Vaiko teisių apsaugos skyriaus (toliau VTAS) vyriausiąja specialiste Gražina Didžbalienė (4 Priedas).

Pirmuoju klausimu, skirtu susipažinti su informantės pagrindiniais darbo tikslais ir pavestomis funkcijomis, paaiškėjo, kad darbo tikslai ir uždaviniai būna nustatyti skyriaus nuostatuose ir skamba taip: „apibendrintai – užtikrinti vaiko teisių apsaugą, siekiant: užtikrinti vaiko teises, spręsti vaiko teisių apsaugos problemas, apginti vaikų teises ir teisėtus jų interesus, tinkamai atstovauti vaiko teisėms ir teisėtiems interesams, vykdyti kitus su skyriaus funkcijomis susijusius nenuolatinio pobūdžio pavedimus tam, kad būtų pasiekti Savivaldybės strateginiai tikslai“.

Antruoju klausimu, kaip ir pirmajame interviu, norima sužinoti, kokias pagrindines priežastis, lemiančias smurtą artimoje aplinkoje, galėtų išskirti kalbinta informantė. VTAS vyr. specialistė į šios problemos įtakas pažvelgė iš smurtautojo pusės ir nurodė, jog pagrindinėmis priežastimis išskirtų aplinką, kurioje augo smurtautojas: „tokioje aplinkoje vaikų auklėjimas suprantamas tik naudojant įvairias fizines bausmes. Būdami vaikai smurtautojai patirdavo tėvų ar kitų suaugusiųjų smurtą“. Pastebėta, kad smurtautojai augę socialinių įgūdžių stokojančiose šeimose ir matę tėvų pavyzdį,

kuomet problemos sprendžiamos įvairių formų smurtu, patys renkasi tai kaip pavyzdį savo gyvenime. Taip pat informantė paminėjo įvairių priklausomybės formų įtaką nuo psichiką veikiančių medžiagų.

Tam, kad būtų aišku, kokios yra pagrindinės informantės atstovaujamos organizacijos – Vaiko teisių apsaugos skyriaus funkcijos įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, buvo užduotas trečiasis klausimas. Šiam tikslui pasiekti, vyr. specialistė nurodė, jog pagrindinis dėmesys kreipiamas vaiko saugumo užtikrinimo įgyvendinimui: *„pagrindinės funkcijos pasiūlyti specialistų paslaugas (...) vaikui ir jo šeimai. O reikalui esant paimti vaiką iš šeimos ir nustatyti jam laikinąją globą bei atstovauti vaiką baudžiamajame procese, jei to dėl objektyvių ar subjektyvių priežasčių negali padaryti jo tėvai“*.

Ketvirtuoju klausimu buvo norima sužinoti apie praktinius VTAS darbo įgyvendinimo aspektus, todėl paklausta apie skyriaus darbuotojų vykdomus veiksmus, kuomet smurtą šeimoje patiria vaikas ar jis yra smurtinės aplinkos dalyvis, liudininkas. Remiantis Gražinos Didžbalienės atsakymu, pagrindinis dėmesys skiriamas vaiko ir šeimos pagalbos plano sudarymas: *„vertinama, ar tolimesnis vaiko gyvenimas šeimoje atitiks jo interesus“*. Tokioje situacijoje, ypač, kai vaikas tapo smurtinio įvykio liudininku, į pagalbą pasitelkiami SPC *„siūloma specialistų pagalba vaikui ir šeimai iš SPC“*.

Penktuoju klausimu siekiama sužinoti bendradarbiavimo dažnumą tarp Vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistų ir SPC darbuotojų. Iš informantės atsakymo paaiškėjo, jog vykdomas nuolatinis bendradarbiavimo procesas, kuris pasireiškia stipria partneryste, nes: *„skyrius nukreipia vaikus ir jų šeimos narius į SPC paslaugoms gauti. Bendradarbiavimas vyksta kviečiant NVO atstovus į vaiko globos peržiūras, šeimos atvejo peržiūras, (...) organizuojami reidai, kurių metu lankomos šeimos“*. Pasekoje to, buvo užduotas klausimas ar bendradarbiavimas įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje yra svarbus. Pokalbio dalyvė pabrėžė komandinio darbo svarbą, kurios dėka sukuriamas efektyvus pagalbos tinklas šeimai, vaikui ir *„smurto artimoje aplinkoje situacijoje geriausiai yra derinti tiesioginių dalyvių visų sričių specialistų darbą ir pastangas vardan bendro tikslo“*.

Paskutiniuoju klausimu norėta detalizuoti kylančias problemas darbo praktikoje bendradarbiavimo procese tarp VTAS, Policijos ir Specializuotų pagalbos centrų. VTAS specialistė įvardijo darbo trukdžius tokius, kaip *„Policija praneša apie patį faktą, tačiau pateikiama informacija labai skurdi, dažniausiai nurodoma tiesiog, kad vaikas patyrė smurtą. Neaišku, kas yra vaiko tėvai, kas įtariamas smurtavęs, kokia vaiko procesinė padėtis ir pan. Priklausomai nuo situacijos, skyrius ne visuomet turi prieigą ir galimybes gauti informaciją iš duomenų bazių, informacijai surinkti reikia nemažai laiko“*. Gražina Didžbalienė atkreipė dėmesį į tai, kad duomenų ir informacijos negauna iš SPC ir, jos manymu, vien susisiekti su nukentėjusiuoju nuo smurto artimoje aplinkoje neužtenka. Pasak informantės *„moteris, kuri ne vienus metus kentėjusi smurtą yra auka, ji ne visuomet pajėgi adekvačiai vertinti situaciją, kadangi yra įsukta į smurto ratą. Tad vertėtų pagalbėti ne tik apie priverstinius smurtinį elgesį keičiančius kursus smurtautojui, bet ir nukentėjusiam asmeniui“*.

Trečiasis interviu.

Vadovaujantis Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. A1- 750 „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gegužės 7 d. įsakymo nr. A1-227 „Dėl specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašo patvirtinimo pakeitimo“, kurio 13 punkte nurodoma, jog specializuotos kompleksinės pagalbos teikimą smurta artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims SPC koordinuoja Ministerija ar jos įgaliota institucija ar įstaiga. Dėl šios priežasties buvo atliktas pusiau struktūruotas interviu (5 Priedas) su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau SADM) atstovu atsakingu už šeimos politikos įgyvendinimą Lietuvoje, kurio viena iš funkcijų tobulinti pagalbos teikimą smurta artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims, vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją. Informantas pageidavo likti nežinomu, todėl nėra įvardijamas. Šiuo interviu siekiama sužinoti, apie viešojo ir nevyriausybinių sektorių organizacijų bendradarbiavimo užtikrinimą, koks jis konkrečiai yra tarp SPC ir SADM įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje bei kokia prevencinė veikla organizuojama smurto reiškinių nepakantumo ugdymui visuomenėje.

Pirmuoju klausimu siekiama sužinoti, ar kompleksinės pagalbos smurta patyrusiems asmenims teikimas tarpinstitucinio bendradarbiavimo rėmuose yra pakankamas. Informantas nurodė, kad bendradarbiavimas yra pakankamas. Tokį atsakymą grindė nurodydamas, jog valstybėje yra sukurta priemonių visuma: *„priimtame Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme, Specializuotos pagalbos centrų veiklos apraše yra numatytas įvairių institucijų bendradarbiavimas teikiant pagalbą smurta artimoje aplinkoje patiriantiems asmenims. (...) Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims programos veiksmų plano priemonių įgyvendinimas taip pat padeda įgyvendinti įvairių suinteresuotų pusių subjektų bendradarbiavimą“*. Taip pat interviu dalyvio buvo prašyta atskleisti, apie numatytus galimus pokyčius kompleksinės pagalbos teikimo srityje, tačiau jie konkrečiai nebuvo įvardijami. SADM atstovas prisiminė, jog pirmajame Specializuotos pagalbos centrų veiklos apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. A1-227 „Dėl specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašo patvirtinimo“ buvo nurodytos SPC veiklą koordinuojančio centro funkcijos, tačiau „tokio centro nesukūrus, 2015 metais buvo keistas Specializuotų pagalbos centrų aprašas“. Šiuo metu Lietuvoje SPC veiklą koordinuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, o informantas detaliau nurodė, jog *„Socialinių paslaugų priežiūros departamentui pavesta stebėti socialinių programų įgyvendinimą valstybės ir vietos savivaldos lygmenimis. Jiems SPC teikia sąnaudų sąmatų įvykdymo ataskaitas, projektų veiklos ataskaitas“*.

Antruoju interviu klausimu norima sužinoti, ar informanto nuomone yra stipri partnerystė tarp jo atstovaujamos institucijos ir nevyriausybinių organizacijų įgyvendinat apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Informantas mano, kad egzistuoja stiprūs partnerystės ryšiai. Su NVO, kurioms pavesta

vykdyti specializuotų pagalbos centrų funkcijas, sudaroma trejų metų sutartys. Aktualių klausimų sprendimui, iškilusių bėdų sprendimui „*kelis kartus per metus organizuojami susitikimai su šiomis organizacijomis, kurių metu svarstomos įvairios pagalbos teikimo tobulinimo galimybės. Šios organizacijos dalyvauja rengiant ir tobulinant teisės aktus, susijusius su pagalbos teikimu smurto patyrusiems asmenims bei smurto artimoje aplinkoje mažinimu šalyje*“. Taip pat Ministerijos rengiami įvairūs kvalifikacijos kėlimui skirti mokymai.

Trečiuoju klausimu buvo siekiama nustatyti, ar jaučiama visuomenės didesnė atsakomybė reaguojant į smurto artimoje aplinkoje reiškinius. Atsakymu informantas nurodė, kad visuomenės dėmesys problemai padidėjo ir tuo siejo su informuotumo didėjimu piliečiams, o to pasekoje pastebimas policijoje užregistruotų pranešimų dėl smurto artimoje aplinkoje padidėjimas. Tai parodo, kad „*įvykus smurto atvejui dažniau išdrįstama kreiptis pagalbos į atitinkamas institucijas*“.

Paskutiniuoju klausimu siekiama sužinoti nuomonę apie visuomenės švietimą dėl specializuotų pagalbos centrų veiklos viešinimo ir paprašyti pateikti, vykdomas priemones siekiant viešinti smurto artimoje aplinkoje problemos reiškinių. Informanto nuomone tokia, kad patys SPC skelbia informaciją apie savo vykdomą veiklą, o Socialinės apsaugos ir darbo ministerija prie to prisideda organizuodama informacinę kampaniją skirtą smurto artimoje aplinkoje prevencijai. Taip pat interviu metu informanto nurodoma, kad „*Ministerijos finansuojami NVO projektai skirti smurto artimoje aplinkoje prevencijai vykdyti. Organizuojami renginiai: konferencijos, seminarai, susitikimai, diskusijos, įvairios akcijos, straipsniai spaudoje ir internetiniuose puslapiuose ir kiti renginiai, skirti šviesti visuomenę smurto artimoje aplinkoje prevencijos klausimais, mokyti atpažinti smurto apraiškas, ugdyti nepakantumą visų rūšių smurtui*“. Tokią informanto išreikštą poziciją pateiktu klausimu galima patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2015 metų veiklos ataskaitos duomenimis, kuriuose pateikiama informacija apie 6 priemonių įvykdymą norint valstybiniu lygiu sumažinti smurtą artimoje aplinkoje (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016, p. 74). Buvo organizuojamos įvairios informacinės kampanijos, skirtos smurto artimoje aplinkoje prevencijai.

Apibendrinant išanalizuotus duomenis, galima teigti, kad nevyriausybinės organizacijos greičiausiai reaguoja į socialines problemas ir yra pasitelkiamos viešojo sektoriaus organizacijų visuomeninių problemų sprendimui. Pagal gautus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad NVO, kurios vykdo SPC programą teikia visuomenei įvairias socialines paslaugas ir padeda pažeidžiamoms socialinėms grupėms krizinėse situacijose. Šalies bendradarbiavimo mechanizmą NVO laiko svarbiu ir vertingu, tačiau vertina, jog yra neigiamų įtakų, kurios trukdo stipresnei partnerystei plėtoti su viešojo valdymo institucijomis įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Pasak tyrime dalyvavusių NVO atstovų nuomone, nevyriausybinės organizacijos laiko save nevisaverčiu partneriu bendradarbiavimo procese. Pagrindines neigiamas įtakas bendradarbiavimui SPC įvardijo NVO nelaikymą lygiaverčiu partneriu ir finansinių išteklių ribotumą.

Interviu metu kalbinti viešojo administravimo institucijų atstovai, kurie suinteresuoti kartu su NVO užtikrinti ir gerinti specializuotos pagalbos teikimą, pripažino bendradarbiavimo naudą ir pabrėžė, jog partnerystės procese iškilus tam tikroms galimoms neigiamoms įtakoms galutiniam rezultatui – smurto artimoje aplinkoje reiškinių masto mažėjimui, problemos sprendžiamos kompleksiskai visų suinteresuotų šalių lygių teisių dalyvavimo principu. Siekiant sumažinti smurto mastą, būtina dėmesį skirti auklėjimui, ugdymui šeimose bei mokymo įstaigose, skleisti informaciją apie smurtą visuomenei ir organizuoti prevenciją.

IŠVADOS

1. Nevyriausybinų organizacijų veikla yra įvairialypė apima daugelį sričių. Nevyriausybės organizacijos užima svarbią vietą tarpsektorinėje partnerystėje, kurioje veiksma kartu su viešojo sektoriaus institucijomis, atstovaudama trečiąjį sektorių, dalyvauja socialinių paslaugų teikime. NVO yra svarbus įrankis demokratinėje valstybėje, kadangi suteikia galimybę piliečiams dalyvauti visuomenei reikšmingoje veikloje, stiprina jų sąmoningumą ir atsakingumą. Tai savotiška grandis tarp valdžios ir visuomenės, todėl NVO būtina įtraukti į viešojo valdymo procesus tam, kad jos išreikštų bendrą deleguotą poziciją tam tikrais visuomeniniais klausimais.

2. Viena iš didžiausių neigiamų įtakų nevyriausybinio sektoriaus plėtojimui šalyje buvo šio sektoriaus organizacijų sampratos nebuvimas. Atkūrus Lietuvos Respublikos nepriklausomybę, nevyriausybinų organizacijų veiklą reglamentuojantys teisės aktai keitėsi ir plėtojosi, kol galiausiai buvo sukurta trečiojo sektoriaus veiklą užtikrinanti teisinė bazė. Lietuvos Respublikos Seimas 2013 m. gruodžio 19 dieną ratifikavo Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymą, kuriame aiškiai apibrėžta nevyriausybinės organizacijos sąvoka bei jų atskirtinumas nuo kitų viešųjų ir privačiųjų subjektų. Lietuvos teisės aktai nustato, kad nevyriausybinės organizacijos yra nepriklausomi viešieji juridiniai asmenys, steigiami savanoriškumo pagrindais ir veikiantys visuomenės ar jos grupės naudai. Nevyriausybinės organizacijos gali turėti asociacijos, viešosios įstaigos bei labdaros ir paramos fondo statusą.

3. Viešojo ir nevyriausybinio sektorių institucijų bendradarbiavimas yra įvairialypis procesas. Mokslinėje literatūroje yra nagrinėta daugybė bendradarbiavimo tipologijų, kuriose pagrindinis dėmesys skiriamas suteikiamai naudai vienai ar kitai pusei sąveikaujant tarpusavyje. Naudingiausia bendradarbiavimo forma yra išskiriama partnerystė, kurios metu NVO ir viešojo sektoriaus organizacijos sudarinėja programas, kartu rengia ir atlieka jos įgyvendinimą. Susitelkdamos bendrai veiklai, o taip pat ir bendro tikslo pasiekimui, abi pusės bendradarbiauja lygybės principu, nors yra skirtingos. Veikdamos išvien tarpusavyje pačios nevyriausybinės organizacijos, gali deleguoti vieningą savo nuomonę konkrečiu klausimu vietos ir valdžios institucijoms.

4. Nevyriausybinės organizacijos įtraukdamos visuomenę į valstybės valdymo procesus, kartu su ja priima šalies problemų sprendimo būdus ir visuomenę įgalina veikti. Vienas iš šiandieninės valstybės neigiamų reiškinių smurtas artimoje aplinkoje. Priėmus Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, smurtas artimoje aplinkoje nebepriskiriamas privataus kaltinimo bylų kategorijai, o nustačius smurto artimoje aplinkoje faktą, pradedamas ikiteisminis tyrimas nepriklausomai nuo to, ar yra smurtą artimoje aplinkoje patyrusio asmens skundas, ar jo nėra. Įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje pasitelkiamas tarpsektorinės partnerystės mechanizmas. Valstybėje sudarytos sąlygos bendradarbiauti įvairioms suinteresuotoms grupėms,

sprendžiant probleminę situaciją. Nevyriausybinės organizacijos, įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, yra pasitelkiamos valstybės institucijų teikiant kompleksinę pagalbą šios problemos tikslinei auditorijai. Lietuvoje specializuotą kompleksinę pagalbą teikia nevyriausybinės organizacijos, kurios įgyvendina Specializuotų pagalbos centrų funkcijas dviem būdais: teikia pagalbą savarankiškai besikreipiantiems asmenims, kurie patyrė smurtą artimoje aplinkoje arba kai gauna informaciją iš policijos apie tokį atvejį ir patys susisiekiama su galima auka.

5. Išanalizavus specializuotų pagalbos centrų atstovų apklausos rezultatus galima teigti, kad nevyriausybinės organizacijos bendradarbiavimą su viešojo sektoriaus organizacijomis vertina vidutiniškai, kadangi mano, jog yra laikomos nelygiaverčiais partneriais. Tyrimo metu nustatyta, kad NVO kaip didžiausius bendradarbiavimo trūkumus, įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, nurodo organizacijų pasitikėjimo trūkumą valdžios institucijų atžvilgiu, žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumus. Apklausos rezultatai parodė, jog dažniausiai įgyvendinant Specializuotų pagalbos centrų programą NVO tenka bendradarbiauti su policija, vaiko teisių apsaugos skyriais. Interviu rezultatų analizės metu nustatyta, kad partnerystė įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje yra stipri ir pakankama, o bendradarbiavimo metu išskylančios problemos yra sprendžiamos kompleksiškai. Siekiama kurti tvirtą partnerystę – santykius, kuriamus tarp lygiaverčių veikėjų, abipusiai atsakingų ir abipusiai įsitraukiančių į bendradarbiavimą.

LITERATŪRA

1. Appe, S. (2010). Toward Culturally Democratic Citizens: Nongovernmental Organizations and the State. *Voluntas*, 21, 3–21.
2. Ashman, D. (2001). Strengthening North-South Partnerships for Sustainable Development. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 30, 74-98.
3. Baršauskienė, V., Butkevičienė, E., ir Vaidelytė, E. (2008). *Nevyriausybių organizacijų veikla: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
4. Brinkerhoff, J. M. (2002). Government-nonprofit partnership: a defining framework. *Public Administration & Development*, 22, 19-30.
5. Bučaitė, J., Ambotaitė-Mazeliauskienė, I. (2005). Instituciniai tinklai ir socialinis pasitikėjimas savivaldybės ir nevyriausybių organizacijų sąveikoje. *Viešoji politika ir administravimas*, Nr. 13, 74-82.
6. Buxton, C. (2009). NGO networks in Central Asia and global civil society: potentials and limitations. *Central Asian Survey*, 28, (1), 43-58.
7. Clark, J. (1991). *Democratizing Development: The Role of Volunteer Organizations*. Sterling, Kumarian Press.
8. Coston, J. M. (1998). A model and typology of government - NGO relationships. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 27(3), 358-382.
9. Donald, A. M., & Kramer, E. J. (1981). The mechanism for craze-tip advance in glassy polymers. *Philosophical Magazine A*, 43(4), 857-870.
10. Dromantienė, L. (2003). Nevyriausybių organizacijų vaidmuo stiprinant socialinę sanglaudą. *Socialinis darbas*, 2(4), 15-24.
11. Dupuy, C., Ohayon, R., Valent, A., Noël-Hudson, M. S., Dème, D., & Virion, A. (1999). Purification of a novel flavoprotein involved in the thyroid NADPH oxidase Cloning of the porcine and human cdnas. *Journal of Biological Chemistry*, 274(52).
12. Gazley, B., & Brudney, J. (2007). The Purpose (and Perils) of Government-Nonprofit Partnership, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 36, 389-415.
13. Gineitienė, D., Vaidelytė, E. ir Vaisvalavičiūtė, A. (2010). *Nevyriausybių organizacijų ir viešojo sektoriaus sąveika. Įvadas į viešąjį valdymą: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
14. Girdzijauskienė, S. (2006). *Kokybinis interviu: metodiniai nurodymai. Tyrimų metodologija*. Vilnius: VU leidykla.
15. Haque, M.S. (2004). Governance based on partnership with NGOs: implications for development and empowerment in rural Bangladesh, *International Review of Administrative Sciences*, 70 (2), 271-290.
16. Jakutytė-Ancienė, K. (2012). Expression of Non-governmental Organizations' E-participation. *Informacijos Mokslai*, 1392, 59-104.
17. Jakutytė, K. (2013). Nevyriausybių organizacijų veiklų įgyvendinimas e. dalyvavimo aspektu. *Viešoji politika ir administravimas*, 11, Nr. 2, 287–301.
18. Jezukevičiūtė, D. (2014). Jaunimo verslios aplinkos plėtra: viešojo ir NVO sektorių bendradarbiavimas Kaune. *Socialinis ugdymas*, 38(2), 145-159.

19. Kabdiyeva, A., & Dixon, J. (2014). Collaboration between the state and NGOs in Kazakhstan. *International Journal of Community and Cooperative Studies*, 1(2), 27-41.
20. Klokmanienė, D., Klokmanienė, L. (2014). *Nevyriausybių organizacijų socialinė veikla. Studijų knyga*. Panevėžys: Panevėžio kolegija.
21. Kučikas, A. (2001). Didieji lūkesčiai. *Savivaldybių ir nevyriausybių organizacijų partnerystė. NIPC*, 6-11.
22. Lewis, D. (2000). *Management of Non-governmental Organisations: Catalysts, Partners and Implementors*. Routledge.
23. Najam, A. (2000). The Four-C's of Third Sector-Government Relations: Cooperation, Confrontation, Complementarity, and Co-optation, *Nonprofit Management and Leadership*, 10(4), 375-396.
24. Novikovas, A. (2014). Vietos savivaldos esmė ir socialinė paskirtis visuomenėje. *Jurisprudencija*, 77(69), 58–64.
25. Nowicki, M. (2000). Kazakhstan's non-profit sector at a crossroad on the great silk road. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 11(3), 217-235.
26. Osborne, D. & Gaebler, T. (1992). Reinventing government: How the entrepreneurial spirit is transforming government. *Reading Mass. Adison Wesley Public Comp*.
27. Palavinskienė, B., Babachinaitė, G., Kiškis, A. (Red.) (2010). *Smurto šeimoje ypatumai ir prevencija. In Kriminologija. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras.
28. Petrauskienė, R., Raipa, A. (2007). *Partnerystės principo taikymas įgyvendinant „Naująją viešąją vadybą“*. Naujoji viešoji vadyba. Kaunas: Technologija.
29. Puškorius, S. (2007). Bendradarbiavimo efektyvumas. *Viešoji politika ir administravimas*, 20, 24-21.
30. Raipa, A. (2009). *Viešosios politikos vieta viešojo valdymo sistemoje. Įvadas į viešąjį valdymą*. Kaunas: Technologija.
31. Raižienė, S. (2000). *Mokyma(-is) bendradarbiaujant: pagrindiniai principai*. Šiauliai: Pedagogika
32. Ramanath, R., Ebrahim A. (2010). Strategies and tactics in NGO-government relations. Insights from Slum Housing in Mumbai. *Nonprofit Management & Leadership*, 21(1), 21-42.
33. Rimkienė-Vyšniauskytė, J. (2013). Tarpsektorinio bendradarbiavimo modelio kūrimo prielaidos. Galimybės ir kliūtys pirminės sveikatos priežiūros sistemoje dirbant su socialinės rizikos šeimomis. *Socialinis darbas*, 12(2), 121 – 140.
34. Rimšaitė, E., Žalimienė, L. (2015). Nevyriausybių organizacijų metamorfozės: nuo labdaringos pagalbos vargšams XVIII amžiuje iki socialinių paslaugų rinkos dalyvio šiuolaikinėje visuomenėje. *Socialinis darbas*, 6(1), 83-95.
35. Salamon, L. M. & Anheier, H. K. (1996). *The Emerging Nonprofit Sector: An Overview*. Manchester, UK: Manchester University Press.
36. Salamon, L. M., Sokolowski, S. W., & List, R. (2003). *Global civil society: an overview; the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector project*. Center for Civil Society Studies.

37. Sharma, A., Kearins, K. (2011). Interorganizational Collaboration for Regional Sustainability: What Happens When Organizational Representatives Come Together? *Journal of Applied Behavioral Science*, 47(2), 168–203.
38. Smith, S. R., & Lipsky, M. *Nonprofits for Hire: The Welfare State in the Age of Contracting*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993.
39. Smith, S. R. (2008). The challenge of strengthening nonprofits and civil society. *Public Administration Review*, Special Issue, 132-145.
40. Sniečkus, V. (2013). Vaikų smurtas prieš vaikus. (Destruktyvumo išraiškų sąsajos ir priešpriešos): daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
41. Straubergaitė, L., Jocius, D. (2008). Kineziterapeutų ir kitų specialistų bendradarbiavimo problemos. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (18), 191 – 197.
42. Šideikaitė, I. (2015). Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje teisinis reglamentavimas. *Tiltai*, 3, 4–18.
43. Šilinskytė, A. (2014). Nevyriausybių organizacijų išorinių ryšių ir tarpusavio bendradarbiavimo įtaka veiklos efektyvumui. *Viešoji politika ir administravimas*, 12, Nr. 4, 677–688.
44. Šilinskytė, A. (2014). Nevyriausybių organizacijų samprata ir vieta viešojo valdymo sistemoje. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (41), 53-58.
45. Šilinskytė, A. (2013). Nevyriausybių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 12 (2), 326–338.
46. Šimašius, R. (2007). *Ne pelno organizacijos: prigimtis ir reglamentavimas*. Vilnius: Eugrimas.
47. Teamey, K. (2010). *Research on relationships between government agencies and non-state providers of basic services: A discussion on the methods, theories and typologies used and ways forward. Whose Public Action? Analysing Inter-sectoral Collaboration for Service Delivery*. London: NGPA Working Paper Series. London School of Economics and Political Science.
48. Ullah, A., Newell, J., Ahmed, J., Hyder, M. and Islam, A. (2006). Government-NGO collaboration: The case of tuberculosis control in Bangladesh, *Health Policy and Planning*, 21, (2), 143-155.
49. Vorevičienė, J., Butkevičienė, E. (2015). Kauno miesto nevyriausybių organizacijų vaidmuo įgyvendinant šeimos politiką. *Viešoji politika ir administravimas*, 14 (1), 76-90.
50. Weinthal, E. (2004) Transnational actors, NGOs and environmental protection in Central Asia. In P.J. Luong (ed.), *The transformation of Central Asia*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
51. Žiliūkaitė, R. (2006). „Ką renkames – laisvę telktis ar likti nuošalyje?“ *In Neatrasta galia: Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus.

ŠALTINIAI

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas Nr. XI-1425. *Žin.*, 2011, Nr. 72-3475.
2. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas Nr. IX-1969. *Žin.*, 2004, Nr. 25-745.
3. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas Nr. IX-1007. *Žin.*, 2002, Nr. 73-3085.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Žin.*, 1992, Nr. 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas Nr. I-1232. *Žin.*, 1996, Nr. 32-787; 2012, Nr. 76-3925.
6. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas Nr. XII-717. *TAR*, 2014, Nr. 18.
7. Nevyriausybinų organizacijų plėtros koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 85 „Dėl Nevyriausybinų organizacijų plėtros koncepcijos patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 12-566.
8. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas Nr. I-1428. *Žin.*, 1996, Nr. 68-1633.
9. Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gegužės 7 d. įsakymu Nr. A1-227 „Dėl Specializuotos pagalbos centrų veiklos aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2012, Nr. 54-2676.
10. Valstybės pažangos strategija „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. *Žin.*, 2012, Nr. 61-3050.
11. Valstybinė smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. 485 „Dėl Valstybinės smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014–2020 metų programos patvirtinimo“. *TAR*, 2014, Nr. 5986.

Interneto publikacijos

12. Delakorda, S., Delakorda, M. (2010). Does e-participation change anything for watchdogs? [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą [watchdogs?http://pepnet.eu/blog/2010/03/23/does-e-participation-change-anything-for-watchdogs/](http://pepnet.eu/blog/2010/03/23/does-e-participation-change-anything-for-watchdogs/)
13. Delfi (2013). Seimas priėmė NVO veiklą reglamentuojantį įstatymą [žiūrėta 2016-03-15]. Prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/seimas-prieme-nvo-veikla-reglamentuojanti-istatyma.d?id=63579996>
14. European Fundamental Rights Agency (2014). Violence against women: a EU wide survey. Main results report [žiūrėta 2016-04-01]. Prieiga per internetą http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-resultsapr14_en.pdf
15. Jungtinių Tautų Vystymo programa, 1997 [žiūrėta 2016-03-09]. Prieiga per internetą http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/258/hdr_1997_en_complete_nostats.pdf
16. Kavaliauskaitė E. (2011). Valstybės funkcijų delegavimas nevyriausybinėms organizacijoms [žiūrėta 2016-04-07]. Prieiga per internetą www.3sektorius.lt/docs/LRS_NVO_valdzios_funkcijos_2013-02-27_17:27:31.doc
17. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolierius (2014). Pažyma dėl apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo nuostatų, susijusių su nepilnamečių smurto artimoje aplinkoje aukų apsauga, taikymo praktikoje problemų bei jų įtakos vaiko teisių apsaugos užtikrinimo efektyvumui [žiūrėta 2016-04-09]. Prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/docs2/XULTLGZR.PDF>
18. Miginis, N., Ulozas, M. (2012). Tarpžinybinis bendradarbiavimas nacionaliniu lygmeniu. SSGG analizė [žiūrėta 2016-03-11]. Prieiga per internetą http://ijpp.lt/file/TB_ANALIZE.pdf

19. Navickas, R. (2014). Lietuvos valdžios institucijų ir NVO bendradarbiavimas: geroji patirtis ir problemos [žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą <http://www.slideshare.net/valentinavalentina2/nvo-sviesuvai-navicko2014>
20. Nevvyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras (2015). Gero valdymo principų taikymas Lietuvos savivaldybėse. Studija [žiūrėta 2016-03-05]. Prieiga per internetą http://www.3sektorius.lt/docs/STUDIJA_Gero_valdymo_principu_taikymas_savivaldybese_2015_2015-12-06_18:06:59.pdf
21. Nevvyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras (2006). Lietuvos nevvyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis bei įstaigomis [žiūrėta 2016-03-09]. Prieiga per internetą http://www.3sektorius.lt/forum9/lt/docs/researches/lietuvos_nevvyriausybinu_organizaciju_bendradarbiavimas_su_valstybes_ir_savivaldybiu_institucijomis_bei_istaigomis.pdf
22. Nevvyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras (2012). Pilietiškumas ir pilietinė visuomenė [žiūrėta 2016-03-10]. Prieiga per internetą http://www.3sektorius.lt/docs/Pilietiskumas_leidinys_2012_2013-01-17_13_48_37.pdf
23. Nevvyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras (2013). Savivaldybių ir nevvyriausybinų organizacijų bendradarbiavimas, metodika [žiūrėta 2016-03-08]. Prieiga per internetą http://www.3sektorius.lt/docs/Knygelepilna_2013-12-18_11:06:27.pdf
24. Pilietinės visuomenės institutas (2015). Valdžios ir nevvyriausybinių sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas [žiūrėta 2016-03-28]. Prieiga per internetą http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/08/VRM-tyrimo-ataskaita_final.pdf
25. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2016). 2015 metų veiklos ataskaita [žiūrėta 2016-02-12]. Prieiga per internetą <file:///D:/atsiuntimai/sadm-veiklos-ataskaita-2015.pdf>
26. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos oficiali svetainė (2016). Specializuotai kompleksinei pagalbai smurta artimoje aplinkoje patyrusiems žmonėms teikti – 2,5 karto daugiau lėšų [žiūrėta 2016-04-02]. Prieiga per internetą <http://www.socmin.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/archive/p10/specializuotai-kompleksinei-pagalbai-hdbs.html>
27. UAB „Eurointegracijos projektai“ (2014). Nevvyriausybinių sektoriaus raidos tyrimo ataskaitos [žiūrėta 2016-03-12]. Prieiga per internetą [file:///D:/atsiuntimai/nvo%20ataskaita%2020141230%20\(2\).pdf](file:///D:/atsiuntimai/nvo%20ataskaita%2020141230%20(2).pdf)
28. Valstybinio audito ataskaita 2015 m. gegužės 15 d. Nr. Nr. VA-P-40-1-8 dėl „Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje organizavimo“ [žiūrėta 2016-04-05]. Prieiga per internetą <https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=3331>
29. VŠĮ „NVO teisės institutas“ (2015). NVO ir valdžios sektorių bendradarbiavimas: Geroji Europos praktika ir pilotinis modelis Lietuvai [žiūrėta 2016-03-05]. Prieiga per internetą http://www.3sektorius.lt/docs/NVOTI_TYRIMAS_2015-03-26_11:08:32.pdf
30. VŠĮ „NVO teisės institutas“ (2015). NVO forumas Kėdainiuose: aptarti organizacijų efektyvumo stiprinimo klausimai [žiūrėta 2016-04-05]. Prieiga per internetą <http://www.nvoteise.lt/lt/node/240>

Specializuotų pagalbos centrų apklausos anketa

GERBIAMAS APKLAUSOS DALYVI,

Esu Kauno technologijos universiteto Viešojo administravimo magistro studijų programos studentė ir atlieku apklausą, kuria siekiama išsiaiškinti nevyriausybinių organizacijų ir valdžios institucijų bendradarbiavimo aspektus ir niuansus įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje. Prašome Jūsų atidžiai perskaitykite pateiktus klausimus ir pasirinkite Jūsų nuomonę labiausiai atspindintį atsakymo variantą. Apklausa yra anoniminė, gauti rezultatai bus naudojami tik apibendrinta forma magistro baigiamajame darbe. Jūsų nuomonė yra labai svarbi.

1. Kiek metų jūsų organizacija vykdo veiklą Lietuvoje?

- nuo 1 iki 3 metų;
- nuo 3 iki 5 metų;
- nuo 5 iki 10 metų;
- daugiau nei 10 metų.

2. Kiek darbuotojų dirba jūsų organizacijoje?

- iki 5 darbuotojų;
- nuo 5 iki 10 darbuotojų;
- 10 darbuotojų ir daugiau.

3. Kokios pagrindinės Jūsų organizacijos veiklos sritys? (Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus ir/arba įrašykite savo).

- Paslaugų teikimas šeimai;
- Paslaugos neįgaliesiems;
- Paslaugos pagyvenusiems žmonėms;
- Savitarpio pagalba ir kitiems asmenims teikiamos socialinės paslaugos;
- Pagalba krizinėje situacijoje atsidūrusioms šeimoms;
- Pagalbos teikimas vaikams (vaikų socialinė rūpyba, vaikų tarnybos, dienos centrai);
- Kita (įrašykite) _____

4. Kaip vertinate bendrą NVO ir viešojo sektoriaus institucijų bendradarbiavimo situaciją Jūsų regione?

- Labai gerai;
- Gerai;
- Vidutiniškai;
- Blogai;
- Nežinau, sunku pasakyti.

5. Ar sutinkate su teiginiu, kad bendradarbiaujant su vietos savivaldybe, sprendžiant kokią nors problemą, pastaroji labiau telkiasi tik į rezultatą (suteiktas finansavimas, patalpos, surengti mokymai), o ne į konkrečius procesus ir sprendimo vertinimą, kurie atvedė prie rezultato (kodėl atsirado problema, kaip gyventojų pozicija nulėmė sprendimus, kokių buvo diskusijų, ginčų), todėl sprendimo priėmimo procesas ne visuomet aiškus ir skaidrus?

- Visiškai sutinku;
- Sutinku;
- Nesutinku;
- Visiškai nesutinku;

- Nežinau, sunku pasakyti.

6. Kaip manote, ar Lietuvos nevyriausybinės organizacijos pakankamai bendradarbiauja tarpusavyje dalinantis patirtimi ir gerąja praktika įgyvendinant Valstybinę smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2014-2020 metų programą?

- Taip, pakankamai;
- Ne, nepakankamai;
- Nežinau, sunku pasakyti.

7. Kurie iš žemiau nurodytų teiginių, Jūsų nuomone, įtakoja gerus ar blogus bendradarbiavimo santykius tarp nevyriausybinių organizacijų ir viešojo sektoriaus institucijų? (galite pasirinkti kelis atsakymo variantus ir/arba įrašykite savo).

- NVO nesugebėjimas vieningai atstovauti savo interesams;
- Valdžios institucijų darbuotojų politinės ir administracinės valios nebuvimas;
- „Nenusistovėjusi“ bendradarbiavimo sistema;
- Neaiškumas, kokiais vaidmenimis turėtų pasidalinti bendradarbiaujančios pusės;
- Šalių kompetencijų stoka;
- Perdaug formali procedūra;
- Siūlymų teikimas problemų sprendimų, teisės aktų projektams;
- NVO nelaikymas lygiaverčiu partneriu;
- Visuomenės aktyvumo stoka;
- Finansinių išteklių ribotumas;
- NVO dalyvavimas savivaldybės tarybų, komisijų, komitetų, darbo grupių ir pan. veikloje;
- Neaiškus projektų įgyvendinimo kontrolės mechanizmas;
- Kita (įrašykite)_____

8. Kas, Jūsų nuomone, įtakoja nevyriausybinės organizacijos efektyviau bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis? (Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus ir/arba įrašykite savo).

- Organizacijos valdymo organų neveiklumas;
- Silpni organizacijos viešieji ryšiai;
- Iniciatyvos stoka;
- NVO nepasitikėjimas valdžios institucijų atžvilgiu;
- Sutarčių nesilaikymas;
- Organizacijos darbuotojų bendradarbiavimo žinių ir įgūdžių trūkumas;
- Žmogiškųjų išteklių trūkumas;
- Per žema darbuotojų kvalifikacija;
- Nesugebėjimas teikti institucijoms pasiūlymų;
- Kita (įrašykite)_____

9. Kokie trikdžiai pastebimi iš valdžios institucijų sklandesniam bendradarbiavimui su NVO? (Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus ir/arba įrašykite savo).

- Atsakingų pareigūnų neveiklumas.
- Darbuotojų bendradarbiavimo žinių ir įgūdžių trūkumas.
- Nesuinteresuotumas plėtoti santykius su NVO.
- Nepasitikėjimas NVO atžvilgiu.
- Noras dominuoti sprendimų priėmime
- Kita (įrašykite)_____

10. Kaip manote, kas paskatino bendradarbiavimui tarp valdžios institucijų ir nevyriausybinių organizacijų, sprendžiant smurto artimoje aplinkoje problemas?

- NVO pirmiausia pastebi šalies socialines problemas, pastebi jas, kai problemos dar neįsisenėja;
- Nevyriausybinis sektorius greičiausiai reaguoja į socialines problemas ir jas sprendžia, nors jos ir būtų „nepopuliarios“ viešajam sektoriui imtis veiksmų;
- NVO pasitelkia netradicinius veiklos įgyvendinimo būdus ir priemones;
- NVO veikia mažesnėmis sąnaudomis;
- Nevyriausybines organizacijas veikia sutelkdamos piliečius ir tuo pačiu įgalindamos juos prisiimti atsakomybę už visuomenės reikalus;
- NVO veikla patrauklesnė piliečiams negu valdžios institucijų priimami sprendimai;
- Abipusis pasitikėjimas (tiek iš valstybės, tiek iš nevyriausybinių sektorių);
- Kita (įrašykite)_____

11. Ar galite įvardyti, kiek vidutiniškai atvejų per mėnesį, jūsų organizacijoje suteikiama kompleksinė pagalba smurto aukoms, kurias nukreipia policija pagal Specializuotos pagalbos centro (SPC) programą (įrašykite)?

12. Ar pritariate Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 8 straipsnio 4 dalies naujam išdėstymui „specializuotos pagalbos centrai specializuotą kompleksinę pagalbą teikia visą parą“? Ar tokios nuostatos įtvirtinimas neapsunkina darbo jūsų organizacijai?

- Taip, pritariu;
- Ne, nepritariu;
- Neapsunkina;
- Apsunkina;
- Nežinau, sunku pasakyti;
- Kita (įrašykite)_____

13. Įvardinkite ir apibūdinkite problemas, su kuriomis Jūsų organizacija susiduria teikdama specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims.

14. Su kuo dažniausiai įgyvendinant specializuotą pagalbos centrų programą prireikus tenka bendradarbiauti? (Galite pasirinkti kelis atsakymo variantus ir/arba įrašykite savo).

- Vietos savivaldybė ir jos įstaigomis;
- Seniūnijomis;
- Policija;
- Vaiko teisių apsaugos skyriumi;
- Sveikatos priežiūros įstaigomis;
- Kitomis NVO, kurios gali suteikti apnakvindinimo, apgyvendinimo ar kitas būtinas paslaugas;
- Teisinę pagalbą teikiančiomis įstaigomis ir institucijomis;
- Kita (įrašykite)_____

15. Kaip dažnai jūsų organizacijai tenka bendrauti su policija teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje?

- Kasdien;
- 2-3 kartus per savaitę;
- 2-3 kartus per mėnesį;
- 2-3 kartus per pusę metų;
- Netenka.

16. Kaip dažnai jūsų organizacijai tenka bendrauti su vietos savivaldybe ir jos įstaigomis teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje?

- Kasdien;
- 2-3 kartus per savaitę;
- 2-3 kartus per mėnesį;
- 2-3 kartus per pusę metų;
- Netenka.

17. Kaip dažnai jūsų organizacijai tenka bendrauti su vaiko teisių apsaugos skyriumi teikiant specializuotą kompleksinę pagalbą nukentėjusiems nuo smurto artimoje aplinkoje?

- Kasdien;
- 2-3 kartus per savaitę;
- 2-3 kartus per mėnesį;
- 2-3 kartus per pusę metų;
- Netenka.

18. Kokia jūsų nuomonė apie ikiteisminio tyrimo pareigūnų darbą įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje? (Pasirinkite labiausiai jūsų nuomonę atitinkančius atsakymų variantus).

- Pareigūnai neskiria pakankamai dėmesio ikiteisminio tyrimo metu aukoms;
- Pareigūnai ne visada išaiškina aukoms jų teises, ikiteisminio tyrimo eigą;
- Pareigūnai nesuteikia informacijos aukoms apie sulaikyto smurtautojo paleidimą iš areštinės;
- Pareigūnai ne visada pateikia pakankamai duomenų apie nukentėjusiuosius asmenis;
- Negaliu nurodyti;
- Kita (įrašykite)_____

19. Ar sutinkate su teiginiu, kad specializuoti pagalbos centrai dažniausiai pagalbą teikia suaugusiems, negu vaikams ir dėl to apsaugos ir pagalbos vaikui, nukentėjusiam nuo smurto artimoje aplinkoje, užtikrinimas nepakankamas?

- Visiškai sutinku;
- Sutinku;
- Nesutinku;
- Visiškai nesutinku;
- Nežinau, sunku pasakyti.

20. Ar, Jūsų nuomone, yra dažnas smurto artimoje aplinkoje veikos pakartotinumumas?

- Taip;
- Ne;
- Neturiu nuomonės.

21. Suranguokite bendradarbiavimo privalumus (5 – svarbiausias, 1 – mažiausiai svarbus).

- Smurtą patyrusios aukos sulaukia realios pagalbos;
- Didėja visuomenės informuotumas ir atgarsis apie problemos mastą;
- Sulaukiama pagalbos iš visuomenės;
- Galimybė bendradarbiaujant stiprinti savo veiklos efektyvumą ir organizacijos žinomumą;
- Populiarėja prevencinė veikla.

Specializuotų pagalbos centrų sąrašas

Specializuotos pagalbos centrų 2016 metais teikiančių specializuotą kompleksinę pagalbą smurtą artimoje aplinkoje patyrusiems asmenims sąrašas pagal savivaldybes				
Eil. Nr.	Savivaldybė	Organizacijos pavadinimas	Tel. Nr.	El. pašto adresas
1.	<u>Akmenės r.</u>	Moterų veiklos inovacijų centras	8 652 24232	mvic@splius.lt
2.	<u>Alytaus m.</u>	Alytaus miesto moterų krizių centras	8 645 45287	ammkc@aktv.lt
3.	<u>Alytaus r.</u>	Alytaus miesto moterų krizių centras	8 645 45287	ammkc@aktv.lt
4.	<u>Anykščių r.</u>	Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras	8 615 45464	anyksciumoterys@gmail.com
5.	<u>Birštono</u>	Asociacija „Kauno moterų draugija“	8 603 89833	kmd.asoc@gmail.com
6.	<u>Biržų r.</u>	Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	8 699 86866	paramosnamai@gmail.com
7.	<u>Druskininkų</u>	Alytaus miesto moterų krizių centras	8 645 45287	ammkc@aktv.lt
8.	<u>Elektrėnų</u>	Moterų informacijos centras	8 5 2629003 8 650 95216	spc@lygus.lt
9.	<u>Ignalinos r.</u>	Visagino šeimos krizių centras	8 699 20069 8 686 60657	viltisvskc@gmail.com
10.	<u>Jonavos r.</u>	Moters pagalba moteriai	8 618 40044	info@moters-pagalba.lt
11.	<u>Joniškio r.</u>	Moterų veiklos inovacijų centras	8 652 24232	mvic@splius.lt
12.	<u>Jurbarko r.</u>	Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras	8 446 61565 8 616 55877	taurage@moterscentras.w3.lt
13.	<u>Kaišiadorių r.</u>	Asociacija „Kauno moterų draugija“	8 603 89833	kmd.asoc@gmail.com
14.	<u>Kalvarijos</u>	Marijampolės apskrities moters veiklos centras	8 343 59525 8 633 55007	spc.mar@gmail.com
15.	<u>Kauno m.</u>	Kauno apskrities moterų krizių centras	8 679 31930	kaunoaspc@kamkc.lt
16.	<u>Kauno r.</u>	Asociacija „Kauno moterų draugija“	8 603 89833	kmd.asoc@gmail.com
17.	<u>Kazlų Rūdos</u>	Marijampolės apskrities moters veiklos centras	8 343 59525 8 633 55007	spc.mar@gmail.com

18.	<u>Kelmės r.</u>	Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras	8 446 61565 8 616 55877	taurage@moterscentras.w3.lt
19.	<u>Kėdainių r.</u>	Moters pagalba moteriai	8 618 40044	info@moters-pagalba.lt
20.	<u>Klaipėdos m.</u>	Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	8 46 350099 8 650 60094	kmn@moteriai.lt
21.	<u>Klaipėdos r.</u>	Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras	8 445 78024 8 605 82331	kretingosmoterys@gmail.com
22.	<u>Kretingos r.</u>	Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras	8 445 78024 8 605 82331	kretingosmoterys@gmail.com
23.	<u>Kupiškio r.</u>	Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	8 699 86866	paramosnamai@gmail.com
24.	<u>Lazdijų r.</u>	Alytaus miesto moterų krizių centras	8 645 45287	ammke@aktv.lt
25.	<u>Marijampolės</u>	Marijampolės apskrities moters veiklos centras	8 343 59525 8 633 55007	spc.mar@gmail.com
26.	<u>Mažeikių r.</u>	Telšių krizių centras	8 609 02636 8 682 29459 8 444 74282	kriziucentras@gmail.com
27.	<u>Molėtų r.</u>	Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras	8 615 45464	anyksciumoterys@gmail.com
28.	<u>Neringos m.</u>	Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	8 46 350099 8 650 60094	kmn@moteriai.lt
29.	<u>Pagėgių</u>	Šilalės rajono Kaimo bendruomenių koordinacinis centras	8 610 10715	koordinaciniscentras@gmail.com
30.	<u>Pakruojo r.</u>	Moterų veiklos inovacijų centras	8 652 24232	mvic@splius.lt
31.	<u>Palangos m.</u>	Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	8 46 350099 8 650 60094	kmn@moteriai.lt
32.	<u>Panevėžio m.</u>	Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	8 699 86866	paramosnamai@gmail.com
33.	<u>Panevėžio r.</u>	Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	8 699 86866	paramosnamai@gmail.com
34.	<u>Pasvalio r.</u>	Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	8 699 86866	paramosnamai@gmail.com

35.	<u>Plungės r.</u>	Telšių krizių centras	8 609 02636 8 682 29459 8 444 74282	kriziucentras@gmail.com
34.	<u>Prienų r.</u>	Asociacija „Kauno moterų draugija“	8 603 89833	kmd.asoc@gmail.com
37.	<u>Radviliškio r.</u>	Moterų veiklos inovacijų centras	8 652 24232	mvic@splius.lt
38.	<u>Raseinių r.</u>	Raseinių krizių centras	8 657 87475	info@kriziucentras.eu
39.	<u>Rietavo</u>	Telšių krizių centras	8 609 02636 8 682 29459 8 444 74282	kriziucentras@gmail.com
40.	<u>Rokiškio r.</u>	Lietuvos agentūros „SOS vaikai“ Panevėžio skyrius	8 699 86866	paramosnamai@gmail.com
41.	<u>Skuodo r.</u>	Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras	8 445 78024 8 605 82331	kretingosmoterys@gmail.com
42.	<u>Šakių r.</u>	Marijampolės apskrities moters veiklos centras	8 343 59525 8 633 55007	spc.mar@gmail.com
43.	<u>Šalčininkų r.</u>	Moterų informacijos centras	8 650 95216 8 5 2629003	spc@lygus.lt
44.	<u>Šiaulių m.</u>	Moterų veiklos inovacijų centras	8 652 24232	mvic@splius.lt
45.	<u>Šiaulių r.</u>	Moterų veiklos inovacijų centras	8 652 24232	mvic@splius.lt
44	<u>Šilalės r.</u>	Šilalės rajono Kaimo bendruomenių koordinacinis centras	8 610 10715	koordinaciniscentras@gmail.com
47.	<u>Šilutės r.</u>	Kretingos moterų informacijos ir mokymo centras	8 445 78024 8 605 82331	kretingosmoterys@gmail.com
48.	<u>Širvintų r.</u>	Moterų informacijos centras	8 5 2629003 8 650 95216	spc@lygus.lt
49.	<u>Švenčionių r.</u>	Moterų informacijos centras	8 5 2629003 8 650 95216	spc@lygus.lt
50.	<u>Tauragės r.</u>	Tauragės moters užimtumo ir informacijos centras	8 446 61565 8 616 55877	taurage@moterscentras.w3.lt
51.	<u>Telšių r.</u>	Telšių krizių centras	8 609 02636 8 682 29459 8 444 74282	kriziucentras@gmail.com
52.	<u>Trakų r.</u>	Moterų informacijos centras	8 5 2629003 8 650 95216	spc@lygus.lt

53.	<u>Ukmergės r.</u>	Moters pagalba moteriai	8 618 40044	info@moters-pagalba.lt
54.	<u>Utenos r.</u>	Anykščių moterų užimtumo ir informacijos centras	8 615 45464	anyksciumoterys@gmail.com
55.	<u>Varėnos r.</u>	Alytaus miesto moterų krizių centras	8 645 45287	ammke@akty.lt
56.	<u>Vilkaviškio r.</u>	Marijampolės apskrities moters veiklos centras	8 343 59525 8 633 55007	spc.mar@gmail.com
57.	<u>Vilniaus m. (išskyrus Naujininkų, Grigiškių, Naujosios Vilnius seniūnijas)</u>	Vilniaus moterų namai	8 5 2616380	vmotnam@vmotnam.lt
	<u>Vilniaus m. (Naujininkų, Grigiškių, Naujosios Vilnius seniūnijos)</u>	Moterų informacijos centras	8 5 2629003 8 650 95216	spc@lygus.lt
58.	<u>Vilniaus r.</u>	Moterų informacijos centras	8 5 2629003 8 650 95216	spc@lygus.lt
59.	<u>Visagino r.</u>	Visagino šeimos krizių centras	8 699 20069 8 686 60657	viltisvske@gmail.com
60.	<u>Zarasų r.</u>	Visagino šeimos krizių centras	8 699 20069 8 686 60657	viltisvske@gmail.com

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija.

Pirmojo interviu klausimynas

1. Kokios Jūsų pareigos ir pagrindiniai darbo uždaviniai, tikslai?
2. Kaip manote kokios pagrindinės priežastys Lietuvoje lemia smurtą artimoje aplinkoje?
3. Kokia Jūsų nuomonė apie Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimą?
4. Kokios yra pagrindinės policijos funkcijos įgyvendinant šį įstatymą?
5. Kaip manote, ar policijos pareigūnams (patruliams, ikiteisminio tyrimo pareigūnams) pakanka kvalifikacijos įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą?
6. Kaip manote, ar įgyvendinant apsaugos nuo smurto artimoje Aplinkoje įstatymą, svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas?
7. Kaip dažnai policija bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje, kaip tas bendradarbiavimas pasireiškia?
8. Kokios problemos, Jūsų nuomone, išryškėja policijos ir specializuotų pagalbos centrų bendradarbiavimo procese? (Pavyzdžiui, nukentėjusiesiems ne visada išsamiai išaiškinamos jų teisės, kas parodo, jog galimai ne visada skiria pakankamai dėmesio aukoms ikiteisminio tyrimo metu).
9. Jūsų manymu, ar pastebima bendradarbiavimo nauda? Ar galima išskirti privalumus viešojo valdymo institucijų ir NVO bendradarbiavimo sąveikoje įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje?

Antrojo interviu klausimynas

1. Kokios Jūsų užimamos pareigos ir pagrindiniai darbo tikslai, uždaviniai?
2. Kaip manote, kokios pagrindinės priežastys Lietuvoje lemia smurtą artimoje aplinkoje?
3. Kokios yra pagrindinės Vaiko teisių apsaugos skyriaus (toliau Skyriaus) funkcijos įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą?
4. Kokių veiksmų Skyrius imasi, kuomet smurtą šeimoje patiria vaikas ar yra smurtinės aplinkos dalyvis, liudininkas?
5. Kaip dažnai Skyrius bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis (Specializuotais pagalbos centrais – SPC) įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje ir kaip toks bendradarbiavimas pasireiškia? Ar kartu yra organizuojami projektai, prevencinės akcijos?
6. Kaip manote, ar įgyvendinant Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas?
7. Kokios problemos, Jūsų nuomone, išryškėja VTAS, Policijos ir Specializuotų pagalbos centrų bendradarbiavimo procese? Ar šiame procese visada tinkamai užtikrinama vaiko teisių apsauga? (Pvz. ar policijos pareigūnai visuomet ir laiku praneša VTAS, kad vaikas yra smurto artimoje aplinkoje liudininkas, gyvena tokioje aplinkoje, kurioje buvo smurtauta).

Trečiojo interviu klausimynas

1. Kaip manote, ar šiuo metu teikiant kompleksinę pagalbą smurtą patyrusiems asmenims, valstybės ir savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos bendradarbiauja tarpusavyje pakankamai? Ar šioje srityje nusimato kokių nors pokyčių?

2. Kaip Jūs apibūdintumėte Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau SADM) ir NVO bendradarbiavimą įgyvendinant apsaugą nuo smurto artimoje aplinkoje? Ar yra stipri partnerystė?

3. Kaip manote, ar nuo Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įsigaliojimo 2011 metų gruodžio 15 dieną pasikeitė visuomenės atsakomybė reaguojant į smurto artimoje aplinkoje reiškinius?

4. Kokia Jūsų nuomonė apie visuomenės švietimą: ar yra pakankamai visuomenė supažindinta su Specializuotų pagalbos centrų veikla, ar žmonės žino, jog gali patys kreiptis į SPC? Kokių priemonių imamasi siekiant šią veiklą viešinti?